

K i ø b e n h a v n s U n i v e r s i t e t s j o u r n a l.

Anden Aargangs andet Hefte.

I.

En af Consistorium forfatter Plan til Videnskabernes Flor og Udbredelse, indsendt til det Kongelige Kabinet, i Anledning af en Kabinets-Ordre af 4de Jan. 1771.

Det er bekendt, at Regieringen i Aaret 1771 havde en Reform fore med Kiøbenhavns Universitet og med det hele lærde Væsen i Danmark, til hvis Udførelse Sal. Biskop Gunnerus blev nedkaldet fra Tronhiem, men at denne Operation ved Seruense's Fald gik overstyr. Ventelig vilde man i Forveien høre Universitetets Lærere, og have fra dem en Plan, som man kunde forelægge Gunnerus, og som kunde tjene til Basis for den tilfattede Forandring. Til den Ende gik til Rector og Professores følgende Kabinetsordre af 4de Jan.

”Da ich künstighin nicht mehr gewillet *), Meiner Universität einen Patronum zu seyn, jedoch aber gerne sehe, daß alles zum Flor und Ausbreitung der Wissenschaften aufs Beste betrieben werden möge, als hat die Universität einen dahin abzielenden Plan desfordersamsten zu entwerfen, und selbigen meiner nähern Entscheidung und Beurtheilung zu unterwerfen”.

Gegeben Christiansburg den 4ten Jan. 1771.

Christian

Schumacher.

”An die Universität”.

Jeg vil anføre, hvad jeg om denne vigtige Sag finder optegnet i Acta Consistorii, og dernæst fremlægge Universitetets Plan selv.

*) Dette er affrevet af Consistoriets Copiebog, hvis Skriver ikke synes at have været det indse Sprog ret mægtig. Udgiwerens Anmærkning.

”Om denne Sag, (hedder det under See Jan.) blev endeel betænkt og behereret, og vedtaget, at Consistorium i denne vigtige Sag vil komme sammen igjen paa Torsdag den 9de hujus”.

”Torsdagen den 9de blev baade For- og Eftermiddag, det næste mueligt var, overveiet den K. Kabinetsordre af 4de Jan., og giennemgaaet samtlige Consistorialiums Betænkninger derom; hvorefter Hans Højherverdighed Hr. Dr. Cramer efter Consistorii Begiering paatog sig at ville af dem alle uddrage, og i en ordentlig Opsats forfatte alt, hvad som af de samtlige Betænkninger var bleven eragtet at henhøre til den allernaadigst befalede Plan, hvilken Opsats Hans Højherverdighed lovede inden faa Dage at gjøre færdig, og til Rectorum at indsende, da Consist. strax igjen vil samles, og see Sagen befordret til endelig Expedition”.

”Den 14de Martii s. K. blev denne Opsats læst og samtykt, men da den var paa Tydsk, og man agtede fornødent, at den ligeledes paa Dansk skulde indsendes, hvilken Oversættelse Hr. Etatsraad Obelitz paatog sig; saa blev Rectoris Circulare med den Kongel. Kabinetsordre og alt hvad i denne Sag fra først til sidst skrevet er, ham nu tilskillet, og meente han med Oversættelsen at blive færdig til Mandag i det seneste, da Consist. atter vilde samles”.

”Dette Maade skede den 18de Martii, hvor Etatsraad Obelitz's Oversættelse blev approberet, og skulde samme, tilligemed den tydske Concept, reenskrives, hvorhos Dr. Cramer paatog sig at levere begge med behørig Underkrift til Kabinetssecretairen”.

Consistorii allerunderdanigste Erklæring.

”De mangfoldige og høistvigtige Naadesbeviisninger, som Videnskaberne, Universitetet, dets Lærere og de Studerende med allerunderdanigst Erkiendtlighed oppebære af Deres Kongel. Majestæt, og høist sammes prisværdigste Omsorg for alle nyttige Kundskabers Udbredelse, hvorpaa vi have et nyt talende og uimodsigeligt Beviis i Deres Kongel. Majestæts til Universitetet ergangne Kabinetsordre af 4de Jan. sidstleden, opfylder os med de meest levende Jølelser af den allerdybeste Taknæmmelighed”.

”Og hvor gjerne vilde vi ønske at kunne tilkiendegive vores allerunderdanigste Høiagtelse og Beundring over denne Høikongel. Naade og Omhu for det almindelige Beste med ligesaa værdige Udtryk, som vi useilbarligen ere forsikrede om, at vores Fædreland deraf i sin Tid kan love sig de usfætteerligste Fordele”.

”Men om vi end ikke noksom kan forklare, hvad vore erkjendelige Hjertes føle, saa leve vi dog i den allerunderdanigste visse Forhaabning, at D. K. M. ei allene i Naade vil optage de opriktigste Forskringer om vores allerkyndigste Taknæmmelighed, men endog lægge en endnu større Naade dertil, som er, at efterføm D. K. M. ikke agter herefter at sætte Universitetet nogen Patron, det da i dets Sted allene maatte behage D. M. at forunde Universitetet en frie og umiddelbar Adgang til Thronen, og tillade, at Rector og Deputerede af samtlige Faculteter efter foregaaende Consistorii Deliberation, aarligen eller saa ofte Videnskabernes Beste det kunde udfordre, maatte give D. K. M. Efterretning om Universitetets Tilstand og gjøre allerunder-

Danigst Forestilling om, hvad som til sammes Flor og Videnskabernes Opkomst kunde eragtes tjenligt".

"I denne tillidsfulde og saa smigrende Forhaabning bestyrker os D. K. M. allernaadigste Kabinetsordre, som viser, at D. K. M. gierne seer, at alting maae geraade til Videnskabernes Flor og Udbredelse, og desformedeft befaler os at foreslaae en dertil hensigtende Plan, og samme D. K. M. hoiwise Godtbefindende og Bedømmelse at underkaste".

"Vi erkjende saameget mere denne priisværdigste Omsorg, som man nofsom erfarer, at den løse, utilstrækkelige og lidet brugbare Indsigt, som hentes af nogle i vore Tider alt for giængste Skrifter, der vel i Hensigt til deres Skrivemaade have en glimrende Anseelse, men dog i sig ere mere vittige end grundige, saa kaldte Esfais's, Journaler og Dictionairer, næsten i alle Lande tage Overhaand. Da det dog er en upaatvivlelig Sandhed, at enhver Stat i sin Forbindelse med andre Stater maae blive saameget svagere og ubetydeligere, jo mere det fattes paa fuldstændige, grundige og praktiske Indsigter i alle, deels til Folkenes Moralitet, deels til deres borgerlige og politiske Lykosalighed hensigtende Sandheder, i Religionen, Lovene, Medicinen, Philologien, Mathesis, Statistik, Kameralkundskab, den almindelige og private Oeconomie, samt alle til den theoretiske og praktiske Philosophie hørende Lærdomme, Forsøg, Erfaringer og Opfindelser".

"Vi ere derfor overbeviiste om, at D. K. M. allernaadigste Hensigt strækker sig til alle saadanne Forslag, hvorved 1) de Vørgere i Staten, som ikke have studeret eller kan studere, ved Hjælp af Videnskaberne kunde oplyses, samt tillige underrettes om lettere og bequemere Instrumenters og Haandgrebs Opfindelse, hvorved de kunde blive mere skikkede og duelige til deres Haandteringer, Konster og Ferretninger; dernæst 2) Antallet af de egentlig saa kaldte Lærde saaledes i alle Slags Videnskab kunde formeres, samt deres Vyst og Zver til at udmærke sig derudi, saaledes opvæktes, at det ikke skulde feile Staten paa dygtige Subjecta til at besætte alle borgerlige og politiske Embeder med; men at den derimod ved foresaldende Vacancer kunde have flere Personer at vælge imellem. Endelig og 3) Universitetet ved nyttige Forbedringer og Indretninger bringes til en større Indflydelse i det almindelige Bedste og deraf følgende Videnskabernes særde Flor og Fremvæxt, samt meddeles en til den Hensigt fornøden større Virksomhed og Styrke".

"Hvad nu 1) angaaer Videnskabernes mueligste Udbredelse til de Uærde i Staten, hvorved endog disse, saaledes som det seer i Engelland og Frankerige, kunde høste virkelig Nytte af Videnskaberne til større Fuldkommenhed og Lettelse i deres Handteringer og Næringsbrug: saa vilde vel det kraftigste Middel dertil være, at offentlige Skoler oprettedes, hvorudi Ungdommen i de nedrigere Stænder i slige Kundskaber kunde vorde underviiste. Men da denne Indretning formedeft de dertil udfordrende store, og ei allene enhver Stats Kræfter, men endog den forvæntende Nytte, overstigende Omkostninger, synes at være umuelig, saa formene vi alserunderdanigst, at dette vigtige Niemeed dog nogenledes kunde vorde befordret, og i det mindste langt bedre end forhen opnaaes paa følgende Maade":

”Først vilde det efter vores allerunderdanigste Tanker blive til stor Nytte, om det allernaadigst maatte behage D. R. M. at udgive en Forordning, i Folge af hvilken ingen af Magistraten og andre Dyrvigheder enten her i Kiøbenhavn eller andre Kiøbstæder i Nigjerne maatte antages til at oprette nye private Skoler til Ungdommens Underviisning i Christendom, Skrivning, Regning, de nye Sprog og skriftlige Høvelser derudi, samt andre til Lærdom henhørende Kundskaber, og dertil antage Pensionister, førend Bedkommende først havde indhentet Universitetets, om det er her i Kiøbenhavn, eller naar det er i en anden Kiøbstad, da andre i siige Poster kundige Lærdes Betænkning over disse Skolers Nødvendighed, den deraf forventende Nytte, deres Indretning og de Personers Dygtighed, som samme vilde anlægge, og at disse Skoler da, ligesom Betænkningen gik Ansøgeren med eller imod, skulde enten tillades eller ikke tillades”.

”For det andet skulde disse private Skoler staae under Opsigt og Visitation, deels af Præsterne paa Stedet, deels andre dertil forordnede Lærde, hvor saadanne kunde have; hvorved samme vilde blive meget nyttigere for Ungdommen, og alle de af sierte PrivatSkoler ellers befrygtende skadelige Folger lettere end paa nogen anden Maade kunde forebygges; hvilket ingenlunde kan være ligegyldigt for D. M. Viisdom og Kiørlighed til Fædrelandet, hvorudi De søge Deres fornemste Være”.

”For det tredie vilde Videnskaberne og tilveiebringe Staten høistvigtige Fordelse, om det under D. M. Protection staaende og saa patriotiskfjendte R. D. Landhuusholdnings-Selskab, som allerede dermed har gjort en priselig Begyndelse, fremdeles Tid efter anden maatte lade forfatte eller oversætte saadanne Bøger, som kunde tiene til Underretning og Ophøining for Bønder, Haandværksfolk, Manufakturister og Konstnere, hvoraf de kunde lære deels at bruge Jorden og andre til enhver Haandtering henhørende Materialier bedre end forhen fæet er, deels og at kiende og benytte dem af bedre Nedskab og bekvemmere Haandgreb til at gøre deres Arbeider dygtigere, hastigere, smukkere, mindre bekostelige og til ringere Priser, hvilke nyttige Bøger ved Bevilgning af frie Tryk for en liden Priis maatte meddeles det ringere Publikum. Ligesom og maafee Almanakkerne kunde bruges og indrettes til samme Hensigt, om det end ikke skulde lade sig gøre uden en liden Forhøielse paa deres sædvanlige Priser”.

”For det fjerde, da enhver Stat, foruden de lærde Skoler, billigen burde have andre til Nytte for de bemidlede Borgere, som ikke vil have deres Børn anbragte til egentlig saa kaldte Studeringer, men ønske dog, at de af Videnskaber og Konster maatte lære alt det, som kan være dem som Ustuderte nyttigt i deres Haandtering og borgerlige Forretninger, saa var det meget at ønske, at uogle Realskoler maatte vorde oprettede, en i det mindste i Norge og en i Danmark, hvorudi bemidlede Borgers, Manufakturisters, Konstners, Svofolks, Landmands, samt Kiøb- og Håndelsmands Børn kunde finde Leilighed til at vende anførte til en grundigere Indsigt i Religionen og Møraalen, end i de almindelige danske Skoler eller ved Huusinformation gemeentligen er at erlange, som og til at lære de især for Kiøbmand nyttige fremmede Sprog, Bogholderie og alle for Håndelsstanden, Skibsarten og Agerdyrkningen tielrige Kundskaber, og endelig alt, hvad som af de høie Videnskaber og

Konster for Folk af disse Stænder maatte eragtes nyttigt og kunde tiene til at forbedre Nationens almindelige Smag".

"Derfor dette Forslag skulde finde D. K. M. allernaadigste Bifald, saa kunde Universitetet indhente endnu noiere Efterretninger fra de Stæder, hvor disse Realskoler allerede ere oprettede, især de Kongel. preussiske og churfyrstelige Sachsiske Lande, hvor de fertsattes med stor Succes, og det uden at føre Staten i Bekostning. Hvorpaa vi da, om saaledes allernaadigst for Godt befindes, med Tiden kunde udkaaste en Plan, hvorledes bemeldte Realskoler efter disse Rigers særdeles Beskaffenhed og Omstændigheder efter vores allerunderdanigste Erægening bedst kunde være at indrette, hvilken Plan vi skulde underkaste D. K. M. allernaadigste og allerviseste Bedømmelse og endelige Beslutning".

"Ligesom nu D. K. M. priisværdigste Hensigt med alle til meentige Mands Gavn og det almindelige Bedste saa rienslige Videnskabers Udbredelse i D. M. Riger og Lande, endog ved det forhen meldte meget kunde befordres; saa vil dette skee i en endnu høiere Grad, om der i Staten blev et større Antal af de egentlig saa kaldte Lærde og Studerende, over hvis Aftagelse næsten alle Lande føre bittere Klagemaal, og deriblandt de Tydske, der dog ere forsynede med saa mange anseelige Højskoler for Videnskaberne og saa mange offentlige Anstalter til deres Fremvært, saa at der i det Sted, at man i forrige Tider har anpriset nye Universiteters Stiftelse, som et sikkert Middel til Forøgelse i Fyrsternes Cameral-Interesse, nu sees offentlige Skrifter, hvorudi man just formidelst den tiltagende Mangel af Studerende fraraader samme som Skadelige, ei allene for bemeldte Cameral-Interesse, men endog for hele Staten, og tværtimod raader at afskaffe de paa mange Stæder nu næsten ganske forladte Universiteter".

"Omendkjendt der ikkuns er et eneste Universitet i D. M. Riger og Lande, hvilket og efter sin Indretning og Rigerne Beskaffenhed kunde være tilstrækkeligt til det almindelige Bedstes Befordring, saa har dog Antallet af de Studerende, som paa dette ene Universitet af de dertil beskikkede Lærere skulde lade sig danne og undervise til at kunne forestaae de offentlige Betjeninge i Staten, ikkuns været ringe i Forhold til de Embeder og Forretninger, hvortil Lærdom udfordres. Men vi have derimod af Universitetets Matrikel bemærket, at Antallet af de nye Studenter, som lade sig indskrive, Nar for Nar formindskes, da de dog her i Staden have den bedste Leilighed, deels ved academiske Stipendier, deels ved Huusinformationer at fortjene noget til deres Underholdning og Studeringers Fortsættelse, hvilke Fordele ikke kunde havees paa andre Stæder her i Rigerne".

"De rette Aarsager hertil ere tildeels, at næsten ingen uden de fattige slaae sig til Studeringer, da de fornemmere og rigere Medlemmer i Staten vise en fiendelig Ulyst til at lade deres Børn ordentlig studere, efterdi de have vidst at udfinde andre for dem lettere og mageligere, men for det almindelige Bedste skadeligere Veie til at forskaaffe deres Børn Adgang til Embeder og Værdigheder i Staten, deels og den hos adskillige unge Studerende herskende højskadelige og ugrundede Meening, at de uden Professorernes Ansørsel og Veiledelse, ved deres egen private Flid og Studering kan blive lærde og velskikkede til at forestaae Embeder i Riger; hvilken Meening ogsaa

tildeels har sin Oprindelse deraf, at der i de ældre Tider slet ingen Professioner have været oprettede for visse Videnskaber, ligesom og samme vrang og urimelige Mee-ning ydermere er bleven bestyrket ved den Erfarenhed, at mangfoldige uden nogen foregaaende lærd Prøve, og uden at forskaffe noget Vidnesbyrd fra academiske Lærere om deres Duelighed, have kunnet bekomme offentlige og deriblant meget værdige og anseelige Embeder, uden at besidde den dertil udfordrende Lærdom og Indsigt, hvilke Exempler igten have forledet andre til at smigre sig med den Forhaabning, at de kunde bliive ligesaa lykkelige paa Statens Befostning, hvorudover det er skeet, at adskillige Professorer, som meest kunde have hjulpet til Videnskabernes og den gode Smags Udbredelse, hverken have kunnet holde saamange Collegier, som de gierne have villet, ei heller paa dem som de have læst, have kunnet faae flere end 6, 4 ja vel 2 Tilhørere".

"Til at affhielpe alle disse for Staten og Videnskabernes Flor saa onde og farlige Skikke, til at bringe de Studerendes Mængde til et med de offentlige Embeder proportioneret Antal, og endelig til at opmuntre de af D. K. M. Undersaatter, som vil gjøre deres Lykke ved Studeringer, især de Rige og Adelige til at betiene dem af den saa nødvendige og umistelige Underviisning af academiske Lærere, vilde efter vores allerunderdanigste Formeening ikke være noget tienligere Middel, end at D. K. M. allernaadigst vilde give de Studerende og Lærde nye og sikre Forhaabninger om, at de for deres Flid og Duelighed skulde blive vist belønnede og derved finde en sikker Vei til at gjøre deres Lykke, og til at nyde den væsentlige Fornøielse ved Hielp af deres Indsigter at kunne hidrage noget til Statens Flor og Lykkeligbed. Vi ere herom saameget mere forfikkede, som Erfarenhed har lært, at, ihvormeget det hidindtil har manglet paa flige Opmuntringer for de Studerende, saa har dog Universitetet i en Tid af 20 til 30 Aar ved visse Videnskabers bedre Dykkelse dannet, og til Statens civile og politiske Embeder afgivet langt flere duelige Mænd, end i de forbigangne Tider".

"Tvende af D. K. M. angaaende Befordring til Embeder og Værdigheder allerede tagne høistpriselte Resolutioner, forsikre os saa meget mere om allernaadigst Bifald i vores Forestilling om denne Post, som vi deraf tydeligen kunde spore, at D. K. M. allerede har indseet Nødvendigheden deraf, og besluttet at affkaffe de hidindtil til Statens og Videnskabernes Skade indsnegne Misbrug".

"Dette vil skee, naar det 1) kunde bringes derhen, at ved forfaldende Vacan-ter i alle Collegierne, som og i saadanne militaire Bestillinger, til hvilke retteligen og bedre at forestaae, udfordres en mere, end sædvanlig, udstrakt Kundskab, Stude-derede altid, ceteris paribus, maatte have Fortrin frem for Ustuderede, og at dette i Almindelighed maatte vorde iagttaget i Henseende til alle Statens Embeder, som ere af nogen Vigtighed og tillige af den Beskaffenhed, at man kan vente dem bedre og til Fædrelandets større Nytte forvaltede, naar Candidaten ved academiske Fore-læsninger og Underviisning i de til samme Betiening udfordrende Videnskaber har forskaffet sig en oplyst Forstand og grundig Indsigt, end naar disse Egenkaber ikke findes hos ham; dernæst at ingen uden studerte Personer maatte beforders til civile Embeder af synderlig Anseelse; samt at examina juridica ikke som forhen skulde ind-krænktes til Dommere, Procuratorer og Retteens Skrivere; men at i det mindste

ligesledes Amtmand, Borgemeister, Raadmand, Amtsforvaltere i Danmark og Fogder i Norge skulde underkaste sig den juridiske Examen, enten paa Latin eller Dansk, og derom fremvise det juridiske Facultets Attest, førend de maatte faae deres Bestalknaer, lig som det og vilde være mangfoldig nyttigt, at de Embedsmænd, til hvis Værdieninger maatte udfordres Kundskab i physiske, oeconomicke, cameraiske og mathematicke Videnskaber, tillige skulde lade sig examinere af de Professorer, som foredrage disse Videnskaber, og fremvise deres Attester, hvoraf man kunde skønne om deres Duellighed til bemeldte Embeder".

2) "Vilde det og være meget tjenligt til at opnaae dette Niemced, om Adelen, og i Almindelighed de, som vilde reise til fremmede Academier, maatte tilholdes nøiere, end forhen skeet er, at efterleve den Kongel. Forordning af 15de Martii 1743^{*)}, og den 16de Art. i den allernaadigste Forordning af 23de Julii 1758^{**)}, saasom det just ved disse Anordningers Tilfødsættelse er skeet, at D. K. M. Universitet har havt Mangel paa saadanne studerende Medborgere, som ved deres Fødsel og Rigdom skulde have givet det den Glands og Ansæelse, som de udenlandske Universiteter, til Tab og Skade for vores eget Universitet, næsten allene har havt af dem".

3) "Det vilde meget geraade til de theologiske, philologiske og philosophiske Videnskabers Opkomst og Fremvært, om det blev anordnet, at de som søge geistlige Embeder, ikke maatte antages til den theologiske Examen, førend de i 2. eller dog i det mindste i eet Aar (naar deres Fattigdom ikke tillod dem at opholde sig her længere) havde studeret her ved Universitetet, og kunde forevise Attester, at de ei allene hos en eller anden Professor Theologiae sittig og med Nytte havde hørt Collegia, men endog hos Professorerne i det philosophiske Facultet havde lært Sprogene og de med Theologien nærmest forbundne Dele af Philosophien".

"Saa er det og raadeligt, at de forskiellige Karakterer som dennem i bemeldte Examen efter Fundatsen skal meddeles, kunde vorder nøiere bestemte, saaledes at man deraf kunde see, i hvilke Dele af alle de theologiske Videnskaber de havde viist større eller mindre Fremgang, hvilket Theologi hidindtil ikke have været autoriserede til".

4) "Af samme Aarsag vilde det være høist tjenligt, at de som ønske at befordres til Rectorater, Conrectorater og Hørerpladser (især naar disse ere af nogen Værdighed og skikkelige Indkomster) ikke skulde nyde samme, med mindre de in Examine Theologico havde erhholdet en af de bedste Karakterer efter nysmeldte nøiere Bestemmelse, og dernæst i Overværelse af Professorerne i Theologien og Philosophien havde holdet nogle Skole-Forelæsninger, og frembragt bemeldte Professorers Vidnesbyrd om den i saadan Prøve viiste Dygtighed til med Nytte at forestaae et Skole-

^{*)} Som befaler, at ingen maae anholde om Pas til at reise udenlands, førend han ved Attester fra Professorer, især Juris & Historiarum; godtgior, at han sittig har hørt Forelæsninger ved Universitetet. Udg. Anm.

^{**)} Skal være 1756, som igientager den foranførte Besæfning, og udsætter den til det ridderlige Academie i Copenh. Udg. Anm.

embede, samt at de, som ere berettigede til enten at bortgive disse Tjenester, eller dertil proponere, skulde tilholdes, først at begiere Universitetets Forslag paa nogle dertil dueelige Subjecta, hvilke da, tilligemed de af dem selv ellers Bekjendte og Propo- nerede skulde bringes i Forslag, eftersom Professorerne bedst have Leilighed til at kiende disse Personer, det og ofte hender sig, at i Universitetets Collegier befindes sllige Candidater, og deriblant undertiden endog saadanne, som ved smukke trykte, men ikke uden der agtede og bekjendte Specimina, have vist sig frem for andre op- lagte og fortiente til disse Embeder".

5) "Jkke mindre ønskeligt vilde det være til de juridiske, medicinske, mathe- matiske og andre Staten høist nyttige Videnskabers Befordring, om de Student-re, som lægge sig efter disse Videnskaber, og formedest Fattigdom behøve Understøttelse til deres Studeringers Fortsættelse, men derhos af Professorerne i samme Videnska- ber befindes at være slittige og til det Slags Studeringer oplagte, maatte faae Deel i beneficiis regis paa Communitetet og Regentens, hvorhos dog det theologiske Fa- culter holder sig forpligtet allerunderdanigst at erindre, at sligt vilde stride imod de af D. K. M. høilovligste Forsædre stiftede, og af D. M. Selv fornyede og confir- merede Fundatser, i Følge hvilke ingen uden Studiosi Theologiae kan nyde disse Sti- pendier; ligesom og bemeldte Facultet allerunderdanigst udbeder sig Tilladelse til, om fornødent maatte eragtes, at indkomme med dets nærmere pligtkyldigste Førestilling herom" *).

*) Hvorhos dog det theologiske Facultet — Førestilling herom. Man kiender i dette Tillæg det Facultets Mænd, som stedse er sig ligt, og maae blive det, saalænge det skal udgiøre en Status in Status ved Universitetet, og eene have at raade over saa betydelige Stipendier som Communitet og Regents. Naar det theologiske Facultet beraaber sig her paa de Kongl. Fundatser, ifølge hvilke ingen uden Studiosi Theologiae kan nyde disse Stipendier; saa forundrer jeg mig over, at dette Føregivende ikke er bleven modtaget af de øvrige Faculteter. Frederich den Andens Fundats befaler vel, at Communitetets Mummer foruden andre deres Studia skulde daaligen høre dem som læse og explicere den hellige Skrift i Universiteter. Med det Tillæg, foruden andre deres Studia, viser aabenbare, at man ikke har villet giøre enhver Alumnus til Studiosus Theologiae, men ifkun giøre ham Bibelens Læsning nødvendig, som det Middel hvorved Reforma- tionen var befordret og fremdeles skulde fortsættes og vedligeholdes. Et er at studere Theologie, et andet at læse Bibelen eller høre dem som forklare den: med mindre Bi- belens Læsning eene skal vedkomme Theologerne, eller vi skulde antage ligesaamange Studiosi Theologiae, som Christne, der læse deres Bibel eller hievaane Bibelforeles- ninger. Men sæt ogsaa at Frederich den Anden havde, for at opmuntre Theologiens Studium i Reformationens første Tider, bestemt Communitetet alene for Theolo- giens Dyrkere, var dette derfor Grund nok til evig at beholde denne Anordning? — endog i Tider, naar ikke blot de allerfattigste, som i Reformationens første Tider, da Præstestanden var foragtet, lagde sig efter Theologie? — endog i Tider, naar de andre Studia ere saaledes udvidede, at ogsaa fattige bør opmuntres til at lægge sig efter dem? Og bør man vente, at Mænd, som ere befalede at giøre Forslag til Vi- denskabernes Opkomst efter deres Tiders Tary, vil beraabe sig paa Anordninger, som ere calculerede efter Videnskabernes Tary for 200 Aar siden? Denne Tidens Fortkiel i Henseende til Communitetet har jeg forklaret paa et andet Sted, hvortil jeg her henholder mig.

Publikum er ved Hr. Statsraad Trane bleven underrettet om, hvad Pluraliteten i den til de lærde Skolers og Universitetets Forbedring nedsatte Commission havde ved-

6) "Hvad de til det medicinske Studium hørende Videnskaber i Særdeleshed angaaer, saa ville samme kunde bringes til en langt større og mere udbrædt Glor og Nytte, om altsaaadigt maatte vorde anordnet: a) at alle Chirurgi, især de som staae i D. R. M. Tjeneste, skulde underkaste sig den medicinske Examen, enten paa Dansk eller Tydsk. b) Physikater i de tydske Provindsjer maatte vorde besatte og Bortgivne af Collegio Medico. c) Medicinske Embeder ikke meddeles de Kongel. Undersaatter, som havde promoveret udenlands. d) At ved det Kongel. Hospital maatte træffes saadanne Indretninger, hvorved Studiosi Medicinæ, som ved Universitetet havde erhvervet sig en grundig Theorie, kunde vorde ansøgte til en fornustig og duelig Udøvelse af samme, og saaledes Hospitalet tiene til en Planteskole for

taget i Henseende til Pladsernes Besættelse paa Communitetet; og er opfobret til at fremkomme med sin Meening om denne saavel som andre hidenhørende Ting. Hvorvidt denne Udfordring hidindtil er fremmet, og hvad den hidindtil har frugtet, skal jeg ikke kunne sige. Publifum, som et belaa multorum capitum, behøver ventelig Tid til at samle sine mange Hoveder, allerhelst de ere adspredte i alle Verdens Parter; og jeg formoder, at dette er Aarsagen hvorfor Commissionen inset videre Skridt har gjort i denne eller nogen anden til dens Formaal hørende Ting. Imidlertid bør Sagen, indtil Acterne fra denne sidste Instants ere indkomne, ansees for uafgjort, og Commissionens Meening at kunne forandres — thi ellers havde jo provocatio ad populum ingen Betødning havt. Og naar det da maae være mig, som ogsaa et af Dyrets mange Hoveder, endnu t'Naad at sige mine Tanker; saa kan jeg ikke andet, end efter det nœieste Overlæg formene: at hverken det ene eller andet Facultet bør have udelukkende Ret til at bortgive de ledige Pladse paa Regents og Communitet, men at de bør bortgives i Consistorium, saaledes at Examen's Protocolleerne tilligemed Kandidaternes Examen'simoniaer og andre paalidelige Mand's Vidnesbyrd bør bestemme Kandidaternes Værdighed til disse Betsgjerninger: de Pladse, som endda efter denne Budsning bleve ubesatte, maatte bortgives ved de fæste Stemmer ligesom andre academske Stipendier. Derved viloe man undgaae de Klager, at mange af de Kandidater, som i deres forrige Academske Aar havde givet det bedste Naab om sig, vare bleven nodre at forlade Universitetet af Mangel paa Understøttelse, fordi de theologiske Professorer fra hvem de skulde vente den, endnu ikke havde faaet Velighed at kende dem.

Men for tillige at faae den mest ligte Bidsked om, at Communitetets Stipendium tilfaldt de Trængende — med Regentien har det indeen Nød, saalænge man ikke, som paa nogle andre Collegier, sees igiennem Tingre med, at Alumni sigge uden for Collegiet — er min uforgribelige Tanke, at Kosten burde gives Beneficarii in Natura, dog ikke som tilforn, hos en almindelig Spisemester eller Deconomus, men enten hos de offentlige Spiseværelser, eller hos andre Familier, som kunde stude sig holdne ved at besejse et større eller mindre Antal. Skulde man endog blive nodt til at formindskes Kostgangsernes Tal for at kunne betale desto bedre for de Overblivende, da ventelig ingen i disse Tider fløttede om at spise nogen for 4 Mk. ugentlig; saa vilde dog i det Heele intet derved tabes. De eneste, som kunde synes at fornærmes ved denne Forandring, vilde være Kiøbenhavn'ske Forældre, som naar de holde Dug og Disk hjemme, ikke kunde have den Nytte af Spisningen, som de nu have af Klosterkøkken. Thi at udelukke Kiøbenhavn'ske Forældres, selv Kongl. Betienters Børn fra Communitetets Hielp, som nogle formeente Patrioter have forlangt, anseer jeg for meget ubilligt, naar de trænge dertil. Men det flønner jeg tillige, at mange af disse, som nu trænge til Pengene, ikke vilde trænge til Kosten, og denne saaledes komme de Udenbyes mere trængende til Hielp. Men de forrige burde derfor til Besætning have desko nærmere Adgang til Collegierne eller andre Universitetets Stipendier. Udg. Ann.

Physikater, saa at Studiosi Medicina der kunde dannes til i sin Tid med Nytte for Publikum at forestaae disse Embeder; og endelig *) alle de Foranstaltninger noie maatte werde lagttagne, som indeholdes i den nye Medicinal-Forordning, hvilken Collegium Medicum med det første allerunderdanigst vil forelægge og indstille til D. K. M. allernaadigste Approbation".

"Endelig paa det at de Studerende kunde blive opmuntrede og ansporede til desto større Flittighed, og have desto større Lyst til med Gver at benytte sig af den academiske Under-Visning, ønsker D. K. M. troe, pligtshydigste Universitet, at D. M. foruden det, som nu allerede anført er, allernaadigst vilde tillade og befale, at Universitetet aarlig for Høistfamme maatte anmelde og til allernaadigst Besordnings Forventelse anbefale de dueligste og braveste Studentere, især dem, som ved trykte Specimina har udmærket sig frem for andre, samt at Universitetet ligeledes aarlig i Collegierne skulde indlevere en Liste paa de Candidater, som i theologiske, juridiske, medicinske, mathematisk og andre fornøden eragende Examinere og Prøver ere befundne mere eller mindre bequemme og værdige til Embeder; hvilke Forregnelser bemeldte Collegier troeligen skulde holde sig efterrettelige. Herved udbeder sig det theologiske Facultet i Særdeleshed en allernaadigst Tillabelse og Befaling om, at indlevere saadanne Kandidatlister, ikke alene i de Kongel. Collegier, men endog til Biskopperne i alle Stifter, hvilke igien skulde meddele Provsterne Afskrifter deraf, ligesom og bemeldte Facultet eragter, at det kunde være særdeles tienligt, om D. M. allernaadigst vilde befale Biskopperne, at de skulde have et vaagent Die over alle i deres Stifter sig opholdende Candidater, deres Opsørsel og af- eller tiltagende Flid i studii, til hvilken Ende og Candidaterne skulde være forpligtede at melde sig hos Biskopperne, da Stifterne saaledes i visse Maader kunde blive et Slags Seminarier for Candidater til geistlige Embeder, og det uden nogen Bekostning for Staten. Men derhos maae det theologiske Facultet tillige allerunderdanigst forestille, at, om denne Anstalt fuldkommen skulde sættes i Værk, og den derved forønskede Nytte opnaaes, saa vilde det og være fornødent, at Proprietairerne som have jus patronatus, allernaadigst maatte vorde tilholdt, at de, naar noget af deres Præsteskald blev ledigt, skulde henvende sig enten til det theologiske Facultet eller den Biskop, i hvis Stift Kirken ligger, som da skulde foreslaae dem nogle lærde, retskafne og i Læreembedet vel vøede Candidater, af hvilke da Proprietairen maatte vælge hvem han vilde, og saaledes blive nødt til, i en saa vigtig Post at tilside sætte alle andre Hensigter".

* Nu staaer ikkun tilbage at melde om saadanne Forslag, hvorved man kunde forkafe Universitetet selv, dets Forfatning, dets lærde Forretninger, Arbejder og Dveller mere Virksomhed, Liv og Indflydelse i Videnskabernes større Flor og Udbredelse til Fædrenelandets Bedste".

"Thi omendskiont vi ikke kan andet, end med allerdybeste Erbødighed erkiende og beundre den Visdom og fortræffelige Indretning, som findes i den af Kong Christian den Sierte af høistlovligst Ihukommelse Universitetet meddeelt nye Fundats af 31 Martii 1732. Saa maae vi dog tillige tilstaae, at endog den allerbedste Indretning af et Universitet kan behøve Forandringer og nye Foranstaltninger efter de i den lærde Verdens Forfatning Tid efter anden foresaldende forskjellige Omstændigheder,

samt Videnskaberne og de frie Konsters lykkeligere eller mindre lykkelige Afvælinger, hvilke foraarsage Nødvendigheden af Slige Forandringer og Forbedringer, som kan tiene til at bringe Universitetet til en nøiere Opfyldelse af sin Bestemmelse og Hensigt efter Tidernes Leilighed, og saaledes gjøre der baade nyttigere og mere frugtbringende for Publikum og det almindelige Bedste. Ei allene D. K. M. høifatsalige Hr. Fader af høilovlig Fjukommelse: men endog især D. K. M. selv har allerede iværksat mange høifnyttige og forhen hos os enten ganske, eller tildeels manglende Skønne Indretninger til Studii astronomia, botanici, mathematici, oeconomici & historia naturalis Opkomst og Fremvæxt, hvilke tillige med de endnu forventende Forbedringer vil blive D. K. M. som deres Skrifter, evige Vreminder ved Universitetet. Hvad som endnu fremdeles til denne Hensigt at opnaae kunde eragtes tienligt, bestaaer efter vores allerunderdanigste Tanker udi følgende Poster”:

1) ”Vilde det være overmaade tienligt, at ingen herefter blev befikket til Professor her ved Universitetet, være sig Ordinarius, Extraordinarius eller Designatus (hvilket sidste Slags vi helst, om vi torde, for Fremtiden reent ville afbede), førend han i Overværelse af Consistorio og andre Lærde, som derved efter foregaaende Intimation sig ville indfinde, havde aflagt Prøve paa at holde offentlige Forelæsninger over nogle ham der til forelagte Materier af den Videnskab, som han skulde foredrage; hvilket vilde være en kraftig Drivekræfter for dem, som ville gjøre sig dueelige til at forestaae disse vigtige Embeder, til ei allene at lægge sig efter en grundig Kundskab i de Videnskaber, som de skulde profitere, men endog at besittie sig paa et godt og tækkeligt Foredrag og nyttige Gaver til at vedbringe Ungdommen de foredragne Sandheder; hvilken Prøve efter vores allerunderdanigste Skjønnende vil være saameget nødvendigere og vigtigere, som Erfarenhed noksom har lært, at de grundigste Lærde, ja endog ofte Videnskabernes Opfindere selv, ikke have været fikkede til at være gode Professorer, og formedelt den dem manglende Foredragsgave ikke have forskaffet de Universiteter, hvortil de ere kaldede, nær saa stor Nytte og Værdi, som man havde forventet sig af deres Lærdom og den Verømmelse, som de forhen i den lærde Verden havde erhvervet sig”.

2) ”Til at meddele de academiske Indretninger, Arbejder og Øvelser en endnu nyttigere og til Videnskabernes Flor mere virksom Indflydelse, vilde en nyttigere Indretning og Forbedring ved de saa kaldte latinske Skoler være at foranstalte, hvilket bedst kunde iværksættes, om det maatte behage D. K. M. at befale samtlige Biskopper og Rectors ved de latinske Skoler, at de skulde meddele deres Tanker og Forslag om, hvis Forandringer de eragtede fornødne eller nyttige at være ved bemeldte Skoler og den derved givne Underviisning, samt at indsende disse deres Eragtinger til Universitetet, som da efter modent Overlæg og nøieste Undersøgelse havde derover til D. K. M. at indgive sin allerunderdanigste Betænkning; efterdi det er en klar Sandhed, at jo bedre og grundigere Ungdommen i Skolerne og Gymnasii blive forberedte til Universitetet, jo nyttigere kan den academiske Underviisning blive, og jo mere kan den bidrage til Videnskabernes Fremvæxt og Udbredelse”.

”Naar Skolernes Forbedringsplan var bestemt, saa kunde Universitetet efter nærmere allernaadigste Besfaling indgive Forslag, hvorledes Examen Artium, Examen Philosophicum, Baccalaureigraden i Philosophien og Magister-Conferencen ved

ved en og anden bedre Indretning efter Tidernes Omstændigheder og Videnskaberne's Beskaffenhed kunde bringe større Nytte med sig, endskjønt vi dog derhos ere forsikrede om, at ingen Upartisk som kender Universitetet, kan nægte, at disse academiske Examina og Instituta jo allerede forhen have medbragt en anseelig Nytte til at ansføre Ungdommens Flid og indbyrdes Emulation, samt til at give Professorerne Leilighed til at kende Studenternes større eller mindre Duelighed og Værdighed til de academ. Beneficia. Dernæst kunde og indgives Udkast til andre fordeedlagtige Forandringer og Foranstaltninger enten i Henseende til Bestemmelsen af den Alder i hvilken Studenterne maatte antages til Universitetet og de academiske Examina, eller i Henseende til de nu brugelige Disputatser og Døvelser paa Communiteret, i Regentens og Collegierne, saag angaaende de fra gammel Tid indførte høiere academiske Grader; thi paa andre Maader kan saadanne Forslag, om de ellers skal sigte til Videnskaberne's Flor og Udbredelse, umulig blive nyttige eller skee med noksom modent Overlæg, efterdi der endelig maae være den bedste Forbindelse og Harmonie imellem Skolevæsenets Indretning og Forsætning af de academiske Undervisninger, samt alle lærde Døvelser ved Universitetet".

"Saa vil det og da først være tjenligt, at Professorerne i samtlige Faculteter allernaadigst bleve authetificerede til at forfatte nye Elementa scientiarum, for saavidt samme i en eller anden Videnskab maatte agtes fornødne, hvormed allerede er gjort en Begyndelse, og at indrette disse Elementa saaledes, at de indeholde det som i Skolerne og i Særdeleshed paa Universitetet skal forklares og foredrages, samt derved søies en Anvisning, hvorledes og af hvilke Kilder enhver Videnskab fornømlig kan læres, og kunde flige Bøger ved ethvert nyt Oplag formeres med saadanne Tilfæg, som kunde vise, hvad Nyt og Vigtigt der ved videre Fremgang i Videnskaberne var blevet opdaget og i Sandhedernes Rige udfundet. Paa denne Maade vilde den saa ofte ytrede og maaffte ikke altid ugrundede Klage vist bartsfalbe, at den nu brugelige Skoleundervisning plager Disciplernes Sukommelse, og istedet for at oplyse og til academiske Forelesninger tilstrækkelig danne de Unges Forstand, derimod snarere lægger Hindringer i Veien for dem til at faae en rigtig og sund Smag i Videnskaberne".

"Fremdeles vilde det og geraade Videnskaberne til større Fremgang og D. R. M. Universitet til større Glæde og Berømmelse hos Fremmede, om det allernaadigst maatte behage Høystamme at anordne, at samtlige Professorer istedet for de nu brugelige aarlige Disputationer, hvis Nytte ikkun henhører til de Tider, da alle academiske Kundskaber saft ikke vare brugbare uden for Høresalene og Cathederne, hvilke og desforuden, ihvormeget Godt de maatte indeholde, dog blive ubekjendte for Fremmede og lettighen ferkemme, aarligen skulde udgive Acta Universitatis Hafniensis, som i et Bind bestaaende omtrent af 2 Alphabeter, indeholdte adskillige med Flid udarbejdede Afhandlinger over vigtige og mærkværdige Materier af alle Videnskaber, hvortil kunde søies nogle Recensioner af vor Nordens gamle og nye betydeligste Skrifter, hvorved disse vilde blive mere bekjendte iblant Fremmede. Dog skulde Disputationes pro loco & gradu fremdeles vedblive".

"Hvad endelig saavel de offentlige Lectorer, som de private Collegia angaaender, da endskjønt den 14de Art. i den Kongel. Fundats sætter 4 frie Uger, i hvilke

ingen lectiones publicæ skulde holdes, nemlig Michaelis, Martini, Dionysii og Fastelavnstuge, saa have vi dog fortsat vore Forelæsninger i bemeldte Uger, efterdi vi ellers ikke have kunnet bringe vore forehavende Cursus til Ende eller afhandle dem saa fuldstændigen, som vi gierne ønskede; men da en stor Deel af Studenterne deraf have tagt Anledning til at udblive af Forelæsningerne, saa kunde det være nyttigt, om D. K. M. allernaadigst vilde forandre denne Artikel, og befale at lectiones publicæ ikke skulde ophøre i disse 4 Uger, men bestandigen vedvare og Studenterne være forpligtede til, uden Ophør sig der 'at indfinde'.

"Foregaaende er det, Allernaadigste Nrode Konge og Herre! som D. K. M. troeplygtighedsdigste Universitet, der altid vil lade sig det være høist angelegen af alle Kræfter og paa alle muelige Maader at befordre D. K. M. priisværdigste Hensigter med Videnskabernes større Flor og Udbredelse i disse Riger og Lande, finder sig forpligtet efter bedste og modneste Overlæg for D. K. M. Throne til allernaadigst Undersegelse og Bedømmelse i dybeste Underdanighed at n. d. l. gge".

"Den Allmægtige opfylde alle D. K. M. til Rigerens Bedste hensigtende Ønsker og Ydrætter, frone og alrede D. K. M. med den fuldkomneste Lyksalighed, og oplys Dem til den sande Ver, som De saa ødelstændigen søger i Kierlighed til Fødre- nelandet: han lade og Universitetet, Religionen og alle Vidensfaber stedse nyde D. K. M. allernaadigste og velsignede Protection, Hyldest og Naade".

"Vi forblive med allerdybeste Commission

D. K. M. allerunderdanigste troe- og pligtighedsdigste Tjenere,
Rector & Professores".

Kiebenhavn den 23 Martii 1771.

C. Hee.

II.

Liste over Alumni paa Regentsen den 1 Januarii 1794, meddeelt af Hr. Prof. Gamburg.

Joar Fugl fik Regentsen og Scip. D. Regiæ	"	"	"	1789	1 Febr.
Jens Bergenhammer	"	"	"	"	1 Febr.
Nik. Hoier	"	"	"	"	1 Martii.
Kasp. Kristoph. Schøller Stabell	"	"	"	"	1 Decbr.
5 Jo. Fæster	"	"	"	1790	1 Martii.
Thom. Lund	"	"	"	"	1 Junii.

	And. Ptz in Stip. Nannest.	"	"	1 Septbr.
	Hans Mossin (Schjædt)	"	"	1 Octbr.
	Jonas Frost	"	"	"
10	Jo. Landstad	"	"	1791 1 April.
	Immanuel Balling	"	"	"
	D. Devegge in Stip. Nannest.	"	"	1 May.
	Pet. Hans Mønster	"	"	"
	Jens Paludan Møller	"	"	"
15	Pet. Holm Borch	"	"	1 Julii.
	Hend. Smith	"	"	"
	Pet. Pavels	"	"	1 August.
	Jo. Hend. Kierulf	"	"	"
	And. Krist. Møller	"	"	"
20	Joak. Povlsen Bering	"	"	1 Septbr.
	Jo. Krist. Flemmer	"	"	"
	Carl Gustav Flemmer	"	"	"
	Jo. Jak. Kruusberg	"	"	"
	Engel Jermit	"	"	"
25	Immanuel Jermit	"	"	"
	Theodor Lang	"	"	"
	N. Friborg Thaarup Stip. Glud.	"	"	"
	Laur. Baggesen	"	"	"
	Nik. Krist. Fohlsman	"	"	1 Octbr.
30	Jens Stokholm Stip. Holmian.	"	"	"
	Jo. Jørgen Grundtvig	"	"	"
	Mark. Krist. Ernst Klaussen	"	"	"
	Jo. Krist. Mørk Stip. Mas-Rostg.	"	"	"
	Jo. Borchsenius	"	"	"
35	J. Sev. Møller Stip. Glud.)	"	"	"
	Krist. Boiesen	"	"	"
	Jo. Hend. Schrøter	"	"	1 Novbr.
	Elies. Gadsh	"	"	"
	Laur. Mik. Melchior Stip. Dom. Regiæ	"	"	1792 1 Jan.
40	Gert Buss Suhrlund	"	"	1 Jan.
	Peder Birk	"	"	"
	Jo. Bierregaard) Stip. Anonymi	"	"	1792 1 Febr.
	Ernst Schavland)	"	"	"
	Alb. Ludv. Gottlieb)	"	"	1 May.
45	Frid. Ebbesen Stip. Bangian.	"	"	"
	Niels Stokholm Stip. Holmian.	"	"	"
	Gottfr. Hend. Wendtsen	"	"	"
	Imman. Vadskær Stip. Winding.	"	"	1 Junii.
	Torbjorn Gudmundsen	"	"	"
50	Ped. Borch Tønder	"	"	"
	Ped. Tommerup	"	"	"
	Holm Gotthard Tommerup	"	"	1 Julii.
	Lud. Mich. Lund	"	"	1 Septbr.

	Krist. Mik. Aspach				
55	Jak. Frid. Dall	}		1 Octbr.	
	Ad. Vilh. Bolcherfen				
	Lev. Hend. Beyer Stip. Mas-Rostg.)				
	Hend. Schov Stip. Mas-Rostg.)				
	Doct Matth. Schov	}		1 Novbr.	
60	Krist. Hount				
	Doct Abr. Dall	}			
	Krist. Kristoph. Jensenius			1 Decbr.	
	Biorn Biafussen				
	Schule Magnussen)				
65	Torve Johnsen	}	1793	1 Jan.	
	Pet. An. Krist. Nørager				1 Martii.
	Matth. Bing Dreier				1 April.
	Jo. Bull Motefeld)				
	Alb. Kraus Stabell)				1 May.
70	Nik. Kier	}		1 Junii.	
	Theod. Biørnsen				1 Junii.
	Jon. Krist. Voigt Stip. Winding.)				1 Julii.
	Jak. Jon. Espolin	}			
	Troels Kongslev Stip. Bang.)				1 August.
75	Jo. Schönning Midelthou)	}		1 Septbr.	
	Leff Nielsen				
	Lars Krist. Kjöppe				
	Jo. Ernst Plesner				1 Octbr.
	Jonas Thorlevius	}			
80	Krist. Bedsted)				1793 1 Octbr.
	Jonas Hougs)				1 Novbr.
	Ped. Gødsen Kjöppe				
	Rasmus Boiesen			1 Decbr.	
	Knud Aagaard	}			
85	Immanuel Gleerup)				

Seminarister til Grønland.

N. Gielstrup.
 Tor. Val. Stampe.
 And. Rosenfeld.

Seminarister til Finnmarken.

Kl. Struve.

90 Gudde.
 Ped. Krog Bull.

Landmaalere.

Ellung.
 Bruun.
 Vessel.

Pensionister og Informatorer paa Waisenhuset.

- 95 Brostrup.
 Egestrup.
 Søndergaard.
 Viørn.
 Valudan.
 I Vakantse for nærværende.

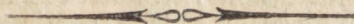
III.

Liste paa Alumni Communitatis den 1 Januarii 1794, meddeelt af Hr. Prof.
 Gamborg.

	Jens Lind Eskildsen fik Klosteret	1789 1 Julii.
	Lug. Ped. Top	6 Julii.
	Simon Bugge	
	Hans Krist. Mikelsen }	2 Novbr.
5	Jens Schiern }	
	Kasp. Kristof. Scholler Stabell	13 Decbr.
	Mr. And. Rhode)	
	David Gottskalk)	1790 8 Martii.
	Hans Mossin Schisdt }	
10	Valentin Mik. Mangor }	
	And. Jak. Lund }	1 Junii.
	Thom. Lund }	
	Ped. Bugge }	
	Laur. Mik. Melchior }	
15	And. Brännike)	
	Jo. Fæker)	14 Junii.
	Frants Krist. Tøstrup }	
	And. Krist. Møller }	
	And. Lyts }	
20	Jo. Bierregaard }	8 Novbr.
	Adolf Petersen }	
	Jens Valudan Møller }	
	Peter Hans Mønster }	
	Sonas Frost }	20 Decbr.

25	Peder Davels
Ole Devegge
Hend. Smith
Ped. Rosenstand Goiske
Krist. Gorm Tiimkilde				1791 13 Junii.
30	Hend. Konr. Jørgensen
Knud Nagaard
Hans Hend. Riikulf
Hans Krist. Flemmer
Karl Gustav Flemmer				4 Julii.
35	Krist. Bedsted
Engel Jeemii
Immanuel Jermin
Jo. Jak. Krusberg
Thom. Thostrup				3 Octbr.
40	Ped. Steensfeldt Brorson
Stef. Tetens
Etiaser Gadh
Ped. Holm
Nik. Nørregaard				
45	Kristen Friis Notboff
Ole Hein
Niels Friberg Thaarup
Laurits Baggesen
Kristian Bøjesen				1791 3 Octbr.
50	Krist. Pet. Thorlacius
Nik. Krist. Fohltman
Joak. Povlsen Bering
Morten Wendelboe Münster
Jak. Thomson				
55	Peder Wink
Jens Stokholm
Byr. Matthiesen
Hans Pet. Neergaard
Ludv. Mik. Lund				10 Octbr.
60	Jo. Vorchsenius
Jens Sev. Møller
Thom. Kristof. Mangor
Nasm. Lyng
Matthias Borch				
65	Krist. Mik. Aspach
And. Krist. Funder
Niels Stokholm
H. M. W. Klingberg
Ped. Helt Fertig				14 Novbr.
70	Nasm. Nasmussen				

	Nik. Kiar	"	"	"	"	11 Martii.
	Krist. Ludv. Strøm	"	"	"	"	25 Martii.
120	Theod. Wiernsen	"	"	"	"	6 May.
	Jak. Jon. Espolin	"	"	"	"	13 May.
	Niels Greenberg	"	"	"	"	20 May.
	Jon. Hougs	"	"	"	"	
	Kasp. Frid. Lassen	"	"	"	"	
125	Erhard Münster	"	"	"	"	1793 3 Jun.
	Holger Jørg. W. Schoulund	"	"	"	"	
	Georg And. Münster	"	"	"	"	
	Ned. Godsøn Kjøpke	"	"	"	"	1 Julii.
	Troels Kongslev	"	"	"	"	
130	Jo. Krist. Wegener	"	"	"	"	22 Julii.
	Frid. And. Wilh. v. Gerstenberg	"	"	"	"	5 August.
	Ernst Krist. Fischer	"	"	"	"	
	Amman. Glerup	"	"	"	"	30 Septbr.
	Karsten Friis	"	"	"	"	
135	Holg. Frid. Valudan	"	"	"	"	7 October.
	Martin Richard Flor	"	"	"	"	14 October.
	Lars Krist. Kjøpke	"	"	"	"	21 October.
	Jon. Thorleivus	"	"	"	"	4 Novbr.
	Jo. Krist. Steinman	"	"	"	"	
140	Holg. Kordam	"	"	"	"	
	Jo. Hieron. Hansen	"	"	"	"	
	Erik From	"	"	"	"	
	L. Brojord Knudsen	"	"	"	"	
	Sev. Warthoe	"	"	"	"	
145	Jo. Nik. Tileman	"	"	"	"	16 Decbr.
	Krist. Sternholm Stolpe	"	"	"	"	
	Jens Strarup	"	"	"	"	
	Michael Træbmacher	"	"	"	"	
	Ovend Vuff Bruun	"	"	"	"	
150	Kristof. Laesius Heyde	"	"	"	"	
	Nikol. And. Harts	"	"	"	"	
	Jo. Jørg. Nielsen	"	"	"	"	
	Jo. Jøns	"	"	"	"	
	Thom. Krist. Withusen	"	"	"	"	30 Decbr.

Det Læssønske Legat for Rejsende.

Om de Læssønske Legater har Hr. Justitsraad Sammeleff, Committeret i det Kongel. Rentekammer, som saavel af forvige Overdirectør for disse Legater Sal. Conferenceraad og Ridder de Hoffmann har været, som af nuværende Overdirectør Hr. Doctor Müller i Randers endnu er befalsmagtiget til at føre disse Legaters Regnskaber, havt den Godhed, paa min Begjæring, at meddele mig følgende Efterretning, hvilken jeg vil anføre med hans egne Ord:

P. M.

"I Anledning af Deres Velbyrdigheds yttrede Hensigt at lade indføre en historisk Efterretning i den af Dem udgivende Universitets-Journal, om de Læssønske Legata, giver jeg mig den Ære til Oplysning i denne Sag tiensligst at formelde:

"Sal. Justitsraad, Referendarius og Assessor i Hviesteret Peder Læssø døde den 4de October 1681. Men hans Enke-Fru Magdalene Peders Datter, som blev siddeende i uskiftet Boe til hendes Død i Febr. 1707, beholdt alle Kapitaler, saalænge hun levede.

"Hvorledes det gik til efter hendes Død med Kapitalerne, der fandtes indmurede i en Væg i hendes Gaard i Klædeboderne, som siden har været beboet af Fruen Conferenceraadinde Schrødersee, og nu eies af Fiskehandler Pindvig m. v.; derom vil D. B. finde omstændelig Efterretning i Sal. Peder Læssøns Liv og Vernet, udgivet af Justitsraad Thyge de Hoffmann, hvortil jeg saavel i denne Hensende, som om Fundationernes Forsætning og Kongel. Confirmation henfyder mig.

"Over alt det derimod, som er passeret saavel i den Tid Etatsraad Matth. Poulsen, som hans Broder Justitsraad Jochum Poulsen til Vaar vare Overdirectører over disse Legata, der varede til denne sidste Død i Mær 1756, findes omstændelige Efterretninger i højs følgende Protocol, som jeg, saasnart mueligt, ønsker mig tilbageleveret, da den idelig behøves til Brug.

"Fra 1757 til 1778 som den Tid i hvilken Sal. Confer. Sevel var Overdirectør over disse Legata, er der slet ikke noget blevet indført i Protocolerne, undtagen hvad jeg paa Sal. Confer. Hans de Hoffmanns Begne erholdt af Sal. Sevels Stervboe, og siden lod indføre; følgerlig mangler Oplysning om alt det, som er forefaldet i hans Overdirectionstid, der varede i 21 Aar. Dog hvad Pengenes Udberetning til de rejsende Studenter og til de fra Randers Skole Deponerede vedkommer, da er derfor fra vedkommende Skifteret gjort behørig Næde og Rigtighed, som sees af Protocolen.

"Efter Sal. Confer. Sevels Død vare Kapitalerne nærved at gaar forloren; Sagen var kortelig denne:

”Conferentsraad Hans de Hoffman blev af Arvingerne udnævnt til at være Over-Director i Sal. Sevels Sted, og af ham blev jeg befuldmagtiget til at æske Kapitalerne udbetalte af Skifteretten. Men da jeg meldte mig derom, blev mig svaret: at ingen hverken vidste af saadanne Kapitaler eller derom fandt nogen Efterretning i Stervboets Papirer, sølgelig ei heller kunde udbetale dem af Boet. Havde Sal. Sevel betalt Penge ud til de reisende Studenter, kunde det være ved Commission for Arvingerne efter Sal. Justitsraad Peder Laffon. Da jeg meldte Sal. Confer. de Hoffman denne Tidende, blev han heel bestyret. Han sparede ingen Møje for at see Legatets Kapitaler røddede fra Undergang. Hans første Tilflugt var til Landstingsprotocollerne, i hvilke han troede at finde Sal. Sevels Qwittering for Kapitalernes Imodtagelse at være indført; men han fandt intet. Derpaa tilfrev han Sal. Justitsraad Jochum Pouffens Arvinger og Hær Major von Focken, der havde været gift med Pouffens ældste Datter, men han vidste ligesaakdet Besked derom, og hans Frue var forlangt død; fra de øvrige han tilfrev, fik han ligesaaliden Trost. Endelig fandt han paa at høre Sal. Confer. Wenzon paa Søngaarsholm, en 80 Aars gammel Mand og Broder til Sal. Justitsraad Jochum Pouffens Frue. Denne, som havde været Laugværge for hans Søster og paa hendes Begne besørget Overleveringen til Confer. Sevel, havde tilfældigvis bevaret Concepten til den Qwittering, som var paalagt Confer. Sevel at meddele Pouffens Enke ved Kapitalernes og Papirernes Imodtagelse.

”Af denne Concept-Qwittering erfarede man, at Pengene ved Justitsraad Pouffens dødelige Afgang i Aaret 1756 udestode paa Rente ved det Islandske Compagnie, at Obligationen var overleveret Confer. Sevel, og at alle Protocoller, Documenter m. v. fandtes i et jernbeslagen Skrin, som Sal. Poulsen havde ladet giøre for egne Penge, og fikket til Documenternes bestandige Opbevaring, samt at i Nøglen fandtes et L. Jeg spurgte derpaa i Stervboet efter dette Skrin, og fik den Underretning, at det havde staaet under Sal. Sevels Seng kort før hans Død, men nu var det borte. Jeg henvendte mig derpaa til det islandske Compagnie, og fandt der Oplysning om, at Sal. Sevel samme Aar han var bleven Over-Director, havde opsagt og taget Kapitalen til sig. Og da hans Qwittering fandtes paa original Obligationen (ikke som Commissionair for Arvingerne, men som Ephorus for de Laffonske Legater) hvoraf jeg erholdt en bekræftet Afskrift; saa var jeg nu sat i Stand til med lovlig Ret at forlange Pengene udbetalte af Boet, som og skede den 17 Decbr. 1779 noget over et Aar efter Confer. Sevels Død.

”Skrinet med Documenterne som var borttaget ved en af Folkene ved Auctionen, som man og siden paa Spor efter og fik det aabent tilbage med Documenterne i. Om noget deraf var bortkommet, kunde ei vides, da intet fandtes optegnet af Sal. Confer. Sevel om hvad der skulde være deri.

”Denne Hændelse, og for at forebygge, at et saadant Mærke, som om disse Ting i 21 Aar havde hersket, ikke østere i Tiden skulde indtræffe, hvorved Arvingerne atter kunde komme i Fare for Kapitalernes Fortiis, gav Anledning til at jeg gjorde mig det til en Pligt, aarlig at forsætte et ordentligt Regnskab over disse samtlige Legata, og foruden det Exemplar, som blev oversendt Over-Directøren selv, at nedlægge et ligelydende i Universitetets Archiv hos Rector Magnificus, som han og

Succesføres ogsaa fandtes villige til at forunde en Plads deri; hvilket og aarlig er fæet i de 1; Nar jeg paa Sal. Over-Directør Confer. de Hoffmans og nu paa Over-Directøren Hr. Doctor Müllers Begne i Randers har havt disse Affairer under Hænder.

"Kapitalerne vare, da jeg i Maret 1779 paa Sal. Confer. de Hoffmans Begne imodtog dem, i Følge Overleverings-Forretningen saaledes:

a) "Den Kapital, hvoraf de tvende reisende Studentere aarlig nyder Rente	=	13262 Rdlr. 3 Mk. 14½ Skf.
b) "Den Kapital, hvoraf en Depositurus af Randers Skole aarlig nyder Renten	=	881 " " " 9½ Skf.
c) "Hvoraf Over-Directøren nyder Rente for Administrationen for a)	885 Rdlr. 2 Mk. 8 Skf.	
og for b)	31 Rdlr. 5 Mk. 4 Skf.	
" " " " " "	" " " " " "	917 Rdlr. 1 Mk. 12 Skf.
d) "Desforuden er en Kapital af som bestandig skal være i Kasse, for i Tilfælde at Renterne mod Formodning ei skulde indkomme i rette Tid, dermed at hjælpe de reisende Studentere paa deres udenlands Reise, og frie dem fra at komme i Forlegenhed	=	398 Rdlr. 4 Mk. 2 Skf.
	=	i alt 16059 Rdlr. 4 Mk. 6 Skf.

"Den under Lit. b benævnte Kapital er i Sal. Confer. de Hoffmans Directionstid formeret til 1000 Rdlr., og den under Lit. a benævnte bliver ved Kapitalens Omsering i 1 Junii Termin førstkomende forstørret til 13797 Rdlr. 1 Mk. 2½ Skf., som har sin Oprindelse fra nogle Besparselser, der ere gjorte i hans Tid; og kommer de reisende Studentere saameget mere tilpas, som Renterne fra den Tid Stipendierna bleve stiftede, ere faldne fra 6 pro Cento til 3½ pro Cento. Hvortil endnu kommer, at Pengene den Tid vare mere værd imod Vare, eller som man i Almindelighed siger, der var mere Forslag i Pengene for 100 Nar siden; da der gaves 6 pro Cento, end der er nu, da der ikkun erhøldes 3½ pro Cento, hvilket gjør en betydelig Forskiel for de Reisende.

"De Studenteres Navne, som have reist paa det Læssonske Stipendium, findes for endeel trykte i foransførte Læssons Liv og Levnet, og de som have reist siden den Tid denne Bog blev udgivet, findes tilførte i mit Exemplar, som jeg og lader herved følge til Afberciening.

"Af bemeldte Bog vil D. B. behageligst see, at der af Sal. Justitsraad Peter Læsson er givet flere Summer til offentlig Nytte, s. Er. et Legat paa 717 Rdlr. 3 Mk. der er hos mig, tilligemed de ovenmeldte, og hvoraf Renten udbetales hver Nar ved Juletider til fattige Huusarme i Kiøbenhavn; et under de 32 Mænds Beskyrelse, hvoraf fattigs Piger nyde Renten til deres Udstyr; og et paa 11 Senge i

Bartov, som den nærmeste af Sal. Lassens Familie i Kiøbenhavn beløgger. Men da disse ikke vedkomme Kiøbenhavns Universitet, saa har jeg ei heller anseet det for passende derom at berøre noget.

"Skulde der ellers være noget mere, som D. V. kunde ønske om denne Sag af de Papirer som findes hos mig, skal jeg gjøre mig en sand Fornøielse dermed at være til Tjeneste". Kiøbenhavn den 23 Febr. 1794.

Huumeless.

Af den Concept til en Fundation, som fandtes i den Lassonske Stervboe under Fundators Haand med Aarstallet udpletet, ser man at det har været hans Villie og Forsæt, at Testamentet i Henseende til disse Legater skulde sættes i Execution strax og i hans levende Live. Men da han døde uden at have faaet sin Anordning iværksat, var hans Enke ingen Tid at formaae til at meddele Arvingerne denne Concept, uagtet de derom adskillige Gange gjorde endog Ansøgning hos Kongen. Hun sad saaledes hen med Kapitalerne til sin Dødsdag; og da man endeligen fik den originale Fundats eller Concept til Fundats i Hænder, skulde efter sammes Indhold Kapitalen (10325 Rdlr.) findes i gode visse Haandkrifter, med derhos soiet Optegnelse med Fundators egen Haand, hvilke Obligationer Doctor og Professorer skulde have Magt da strax som en privilegeret Giæld af Stervboet at udtage, og om nogen deraf kunde billigen uvis eragtes, skulde istedet andre visse Obligationer, eller rede Penge i Rdlr. in specie forud leveres. Men i Stervboet fandtes ingen Obligationer paa Species, og i anden Mynt ikkian 1100 Rdlr. i Kroner; hvorfor naar de legerede Kapitaler skulde udredes, maatte Udlægget skee i myntet og umyntet Guld og Sølv, samt Juveler og Perler, foruden hvad som kunde udbringes af Gaard og Boeskaab. Man satte derfor ogsaa Gaarden i Klædeboderne saa hastig man kunde til Auction; og da fandtes, som ovenfor er meldt, ved Gaardens Forandring af den nye Eier, en Sum af 18000 Rdlr. i Species, Kroner og Sukkpenge, som i Poser og Kæsker saldt ud af en Bæg der blev nedrevet. Denne Sum udgjorde omtrent hvad de stiftede Legater beløbe sig til. Naar man derfor tænker paa den Uvillighed, som Enken stedse havde viist til at udlevere Concepten til Fundatsen, kan man let falde paa den Formodning, at hun gierne vilde have unddraget Publikum disse Legater, dersom hun havde kunnet. Eller har hun maaskee fundet en usforklarlig -- og hvormeget hos Mennesket er ikke usforklarligt? -- Fornøielse i at eie disse Kapitaler det længste mueligt, og befrygget at om hun, endog paa hendes Dødsfeng, forraadte hvor de fandtes, skulde man maaskee for nogle Timer have berøvet hende den søde Kjælelse af at eie dem? Thi man beretter, at da hun laae paa sit Yderste, slog hun stedse Dinene paa den velsignede Bæg hvor Pengene vare forvarede; og naar man spurgte hende, hvorfor hun saae derhen, svarede hun: at hun saae efter Guds klare Dag. Tycho de Hoffman, som i Beskrivelsen af de Lassonske Fundatsers omstændelig beretter denne Tildragelse, og den vidtløftige Proces den foranledigede, fra Side 42, holder det for uafgjort, enten Frue Lasso eller hendes Mand havde ladet disse Penge saaledes hensesatte, og finder det rimeligt, at de have villet forvare denne Skat til gudelig og nyttig Brug paa det sikkerste, da der var Krig og vanskelige Tider; og som Gaarden var brøstfaldig og gammel, kunde det ei vare længe førend Skatten maatte komme for Dagen. Men denne Formodning, synes mig, rimer sig lidet enten med Stiftetrens Attraae at gjøre Legatet frugtbart endog i levende Live, eller med hans Enkes Begierlighed for at skjule det endog paa sit Yderste. Jeg bestorkes desuden i min Formodning om denne Kones utidige Paaholdenhed, da jeg af Consistoriets Acta ser, at hun har

ladet sig stævne for en ringe Jordkøyl, som hun af sin Gaard i Klædeboerne havde at svare til Universitetet.

Efter original Conceptsfundatsen skulde Legatets Kapitaler til 2de reisende Studenter og en Discipel fra Randers Skole, tilbydes Rector og Professores ved Kiøbenhavns Universitet, om de dem vilde tage i Forvaring, og Renten deraf hver 11te Junii til den af Familien som har Over-Directionen, udbetale, for hvilken deres Møie Fundator tilstaaer dem frit Valg (liberam electionem) for hvert 10de Stipendium fra den Dag at regne de Obligationerne antage, at forunde hvo de vilde, være sig deres Børn, Slægt eller hvo dennem selv dertil dygtig syntes, sine Studia 3 Aar udenlands at fuldføre. Vilde Professorerne samme Legat ikke imodtage, skulde Arvingerne gjøre saadan Anstalt efter Tidernes Tilstand, som de bedst cragte og forsvarligt er. Men da Geheimeraad Niels Benson, Justitsraad Lassons Søstersøn, som Over-Directionen først og nærmest tilfaldt, tilfjæved Consistorium derom og tilkiendegav Professorerne Fundatsens Indhold, erholdt han følgende Svar:

Høiædle og Velbaarne Hr. Geheimeraad!

"Paa Eders Excellences høistærede Memorial af 14de April næst forleden, anslangende 10325 Rdlr. in specie, som Sal. Velb. Hr. Justitsraad Peder Lasson skal have legeret til reisende Personer paa fremmede Stæder, saavelsom til en slittig Person som fra Randers Skole vorder dimitteret til Kiøbenhavns Universitet, om Universitetet sig samme Kapitaler vilde efter Foundationen antage, eller paa hvad Maade, falder vores tienstskyldigste Svar og Betænkning saaledes, at hvorvel Universitetet er betyngnet med mange og anseelige Legatis, som dagligen udkræver stor Forsvar og Tilsyn, saa haver man dog ei vildet unddrage sig fra aldeles at efterleve Sal. Fundatoris gudelige og gode Intension for den studerende Ungdom, saavidt disse Tidens Tilstand kunde tillade, og derfor tienstskyldigst erklærer os, at ville til 11te Junii førstkommende under vores Tilsyn antage bemeldte Legatum enten i rede Penge, om man betimelig derym kunde blive videndes, eller og i gode visse Obligationer, saaledes;

1) "At man ikke ved nogen Foundation kan lade sig forbinde til nogens Over-Direction, alleneft at man gierne erkiender den eller de, som vorder constitueret til at være Patroni legati, saaledes at de selv efter eget Behag i Conformitet af Foundationen vil nominere hvem de selv behager at udvalge til at nyde Legato, og de til alle Tider gierne kan bekomme Underretning, hvorledes Kapitalerne ere udsatte.

2) "At man Kapitalerne efter Loven og Kongl. Forordninger forsvarligen vil udsætte og ligesom andre Legata forvalte, og paa bedste Maade beopagte, saa at ingen Skade derved formedelst vores eller Efterkommeres Forsømmelse, skal næst Guds Bistand tages.

3) "At Professoribus for deres Umage og Tilsyn maae ligesom ved endeel andre Legatis tillægges en Kapital paa 1000 Rdlr. at nyde for dem og deres Efterkommere ved Universitetet, den aarlige Rente deraf.

4) "Iligemaade at Ephoro legati maae for sin Umage tillægges Renten af Kapital 500 Rdlr.

"Derfom dette behæger Eders Excellence paa denne Maade at overdrage dette Legati Tilsyn og Forsvar til Universitetet, skal vi ikke findes uwillige derimod at tage, forblivende stedse o. s. v".

Paa Rectoris og Professorum Begne

Joh. Birchrod.

Kiøbenhavn den 20de April 1707.

Coll. Consist. Secret.

Da de Læssonſke Arvinger ikke vilde samtykke disse Vilkaar, indkom bemeldte Gehetsmæraad Wenjøn med Forestilling til Kongen, at han selv maatte staae til Ansvar for Kapitalen saalænge han levede, hvilket blev bevilget; og siden har Over-Directøren stedse sørget for Kapitalens Udsættelse og Renternes Udbetaling til de Reisende, saavelſom til en Discipel fra Randers Skole. Dog skulde efter Fundatsens Biskoppen over Siællands Stift, tilligemed den øverste Borgemeſter i Kiøbenhavn, i det Tilfælde at Professorerne undsløge sig at modtage Kapitalen, have Inspection over bemeldte Legater, ja ogsaa, i Tilfælde at ingen af Familien fandtes, som efter Fundatsens Forskrift var qualificeret til at føre Overdirectionen, skulde Biskoppen og den øverste Borgemeſter være Overdirectorer, indtil saadan en Person meldte sig. Imidlertid maae denne Inspection snart være salden disse Mand beqværlig; thi jeg finder, at de under 5te Febr. 1753 have anholdet om at befries derfra, og at Universitetet ved et Kongel. Rescript af 4de May s. N. er bleven befaleet at antage sig dette Legat. Rescriptet er indført i Legatets Protocol, og lyder saaledes:

Fridericus Vtus.

"Vor Bevaagenhed tilforn! forrige Justitsraad og Assessor udi Høiesteret, afgangne Peder Læsson, har iblant adskillige til gudelig Brug og Publici Nytte oprettede Stiftelser, legeret en anseelig Kapital for tvende Studentere til at reise udenlands, hvormed efter Fundatsens Indhold Inspectionen skal have været tiltænkent Rector og Professores ved Academiet i Borens Kongel. Residentsskad Kiøbenhavn, som formedelst nogle mellemlobne Omstændigheder dog ikke nød Fremgang; hvorudover forreidst Biskop over Siællands Stift, afgangne Christen Worm, samt daværende øverste Borgemeſter udi bemeldte Kiøbenhavn, afgangne Justitsraad Anders Jacobsen, skal være bleven formaade, tilligemed deres Efterkommere og Successores, at paatage sig samme Stipendii Inspection, som uden nogen Forandring hidtil saaledes skal have continueret. Men som Os Elskelige Peder Herſleb, Biskop over bemeldte Siællands Stift, samt Erik Worm, Borens Etats- og Justitsraad, samt Politie- og Borgemeſter i meerbemeldte Kiøbenhavn, udi indkommen Memorial allerunderdanigst have ladet forestille, at foruden dette Legati Inspection maae anses at være en deres Embede uvedkommende Sag, da samme dem ikke er paalagt ved nogen Kongel. Befaling, saa formene de vg allerunderdanigst, at eftersom Legati Stiftelse befaler Inspectionens at examinere dem, som Patronen udvæner til at reise udenlands, hvoraf ikkunns saa applicere sig paa Theologien, men fast alle profitere Jura eller Philosophien, skulde det saameget bedre passe sig til Consistorium, som kender den studerende

Ungdom og udi Legatoris Testamente dertil har været udnævnt, ligesom og Academiets allernaadigste Fundats af 31te Martii 1732 befaler Professorens i Almindelighed at have Indseende med alle Stipendier og i Særdeleshed med Stipendiis til at reise udenlands paa, hvortil Ephorus burde indhente Professorum skriftlige Betænkning, om den udnævnte Person var vel skicket dertil eller ei, hvilket ikke feer ved dette Legato; indstillende derhos allerunderdanigst, om de ikke for dette Legati Inspection maatte entlediges, og at Ephorus Legati Os Eifelige Jochum Poulsen Boret Justitsraad maatte allernaadigst befales, sig herefter til Eder med sin Udnævnelse at adressere.

”Ehi give Vi Eder herpaa allernaadigst tilkiende, at Vi allernaadigst have fundet for Godt, at fornævnte Hr. Biskop Hersleb og Etatsraad og Politimester Form for ommeldte Legati Inspection, maae for Eftertiden være befriede, og at I til den Ende af dennem have at modtage de Protocoller og Documenter, som dette Legatum angaae. Da Vi herudind. n ville have det hermed saaledes allernaadigst anordnet, at Rector Universitatis udi Kiøbenhavn og den første Professor udi det Faculter, som den Reisende agter at profitere, for den følgende Tid paatager sig Inspectionen med ovenmeldte Legato. Dermed feer Vor Villie ic.”

Men herimod indkom Consistorium med følgende allerunderdanigste Forestilling:

”I et til os under 4de May sidstleden allernaadigst ergangen Rescript, har det allernaadigst behaget D. R. M., efter en af Biskop Hersleb og Etatsraad Form allerunderdanigst indgivne Memorial allernaadigst at resolve: at Vi herefter skulde paatage os Inspection over Legatum Lassenianum til tvende Studentere at reise udenlands paa.

”Da nu efter denne Stipendii Foundation den høist eller ældst graduerede Person af Fundatoris Familie, samtidest Vaccalaureus, som ofte kunde være ganske insuffisiant i Henseende til de vigtige Kapitaler, som ham betroes, er Director Stipendii, og ham desuden er tilladt, efter eget Behag, at udsætte og omsætte Kapitalerne, uden derom at forespørge sig hos Inspectores, i Jylland, Norge og andre saadanne Steder, som umueligen kunde vorde os fuldkommelig bekiendte, saa er det os ogsaa umueligt med bemeldte Stipendii Kapitaler at kunde have nogen retskaffen Indsigt, hvorfor vi maae allerunderdanigst ubbede os, at endskjønt vi baade allernaadigst efter D. R. M. Rescript af 4de May sidstleden, saavelsom ogsaa efter den af D. R. M. høifstl. Hr. Forfader allern. approberede dette Stipendii Foundation, kan og bør allerede ansees frie for al Ansvar for Kapitalerne, D. R. M. dog allern. ville forunde os sig Dispensation expressis verbis til desto større Sikkerhed for os og vore Efterkommere i Fremtiden, som ellers maafce naar noget paakom, kunde indvilles i fortredne Processer. Herpaa forvoente vi allerunderdanigst D. R. M. allernaadigste Resolution.”

Rector og Professorens

C. Horrebow.

Kiøbenhavn den 27de Julii 1753.

Derpaa fulgte atter et Kongel. Rescript af 21 Sept. 1753: "at Rector og Professorer og deres Efterkommere i Fremtiden maae være friske for al Ansvar for de af afgangene Justitsraad Peder Lassen til tvende Studenterne at reise udenlands paa, legerede Kapitaler; dog haver de, saavidt dem vedkommer, derhen at see, at Fundationen bliver efterlevet".

Den Forpligtelse, som dette Rescript paalægger Professorerne, kan ikke strække sig videre, end at de efter Stifterens Begiering i sit Udkaast til Fundatsen: "med Troe og Flid, saasom i Guds Naahyn examinere den Person, som Overdirectionen udnævner til det ledige Stipendium, og fremskikker for at examineres til Universitetet, og dersom han da ikke befindes af de Qualiteter, som Fundatsen ommelder, de det strax uden Ophold, med nødtvungen Kundskab og Omstænde Overdirectori tilkiendegive, at han en anden Digtig kan tilstille": endskønt selv denne Examen for det mæeste falder bort, efterdi de fleste Kandidater sædvanlig have udstaaet en eller anden Embedsexamen, førend de reise paa dette Stipendium. Forresten hviler Ansvar for Kapitalerne ene hos Overdirectøren og vedkommer ikke Universitetet. At Legatet ved denne Foranstaltning lettelig kan staae færdig for at forkomme, viser det af Hr. Justitsraad Hammeleff ovenfor berettede Tilfælde, som indtraf efter Sal. Conferentsraad Sevels Død. Det var derfor høiligt at ønske, at de Lassonske Arvinger maatte træffe en Foranstaltning og forelægge den til Kongel. Approbation, hvorved disse de tvende største Stiftstipendier, som ere for danske Studerende, kunde sættes i Sikkerhed for Fremtiden og reddes fra Undergang. Det rigtigste var vel, at Kapitalerne bleve givne under Universitetets Administration og Ansvar, og jeg tør vente, at Consistorium skulde være villig til at antage sig dem med de af Stifteren tilstaaede Fordele, naar det blev raadig over Obligationerne og befriet fra videre Afhængighed af Familien, end den som finder Sted ved andre Familienstipendier, saasom de Rosenrangske, Schælske, Elerfiske o. a. Den Naade Hr. Justitsraad Hammeleff betiener sig af, at indsende Copie af det aarlige Regnskab, som forvares i Universitetets Archiv, er meget god til at vise hans mandatariske Omhu og Nærvaagenhed for Legatets fundatsmæssige Bestyrelse; men er hverken beskalet i Fundatsen, ei heller tilstrækkelig til at betrygge Publicum i Henseende til Hovedstolen, hvis Obligationer blive i Mandatariens eller Overdirectørens Hænder.

En besynderlig Omstændighed ved dette Legat, som heller ikke bidrager til dets Sikkerhed, er denne, at Overdirectøren efter Fundatsen stedse skal være den af Familien, som har den høieste academiske Grad fra Doctor til Baccalaureus. Hvor vil man altid finde en Mand, der har dette Nødviste, og tillige den Formue, at man kan betroet et saa vigtigt Legat til hans Egeneraadighed? allerhelst nu da Baccalaureigraden er affkassen, hvilken enhver Student tilforn kunde tage, og gemeenlig tog, naar han havde faaet en af de bedste Karakterer i den philosophiske Examen, hvilken de fleste Studenter underkastede sig. Dog til at forebygge denne sidste Vanskelighed, kan man vente, at naar nogen meldte sig som ikke havde en af de høiere academiske Grader, men kunde forelægge Beviis om, at han til den philosophiske Examen havde saadan en Karakter, at han kunde have erholdt Baccalaureigraden, ifald denne endnu var til, han da vilde blive anset for at have jura baccalaureatus; ligesom dette tilstaaes de Studerende i Henseende til Stipendier og andre Retigheder. Og om ogsaa en Prætendent ikke har den til Baccalaureatsretighedens Udøvelse udforderlige Karakter, saa har det Kongel. Danske Cancellie Midler i Hænder til at lade paa saadanne borgerlige Mæen ved Dispensationer; og jeg finder, at en vis Mand af Familien, som ventede at blive Overdirector for de Lassonske Legater efter Justitsraad Poulsen

i Jylland, men havde ifkun Karakteren *Mediocre* til anden Examen, i Aaret 1743 søgte og erholdt Kongel. Dispensation i Henseende til sin Karakter, efterat Universit. Patron som interesserede sig meget for hans Ansøgning, havde tilladt at det maatte indføres i Consistorii Erklæring, at det var saaledes skeet efter Hans Excellences Dispensation og Approbation. (See Act. Consist. ad annum 1743 S. 838 No. 2.)

Denne Vanskelighed indsaar den første Overdirector, ovenmeldte Geheimeraad Niels Benzon, og søgte derfor i sin allerunderdanigste Forestilling til Kongen af 23 April 1707 at udvirke en Forandring heri, saavel i Henseende til dem der skulde nyde dette Legat, som i Henseende til Overdirectionen; fornemmelig da han selv, saavelsom adskillige andre af den *Lasson* Familie vare imidlertid ophviede i Adelsstand, og med deres *pulcris tunicis* havde fornødentlig fattet *nova consilia & spes*. Jeg holder det i mere end een Henseende interessant at anføre de tvende Artikler i Forestillingen, som sigte til denne Forandring; allerhelst da *Dyha de Hoffman* ikke har meddeelt dem fuldstændigen. Det hedder da:

3) "Er det og ved Tidens Løb forandret med de Personer af hans (*Lassons*) Slægt, som skulde dette Stipendium efter Fundatsen fornemmeligen nyde. Thi udi Aar 1649 da han har først tænkt paa Fundatsen, kunde hans Slægt (som dengang alle af bedste borgerlig Stand) for deres udenlands Reise ei aspiree hvorend til en *gradum academicum* eller en geistlig Bestilling, og efter deres Hiemkomst fra udenlands Reise ifkun til en *Professionem academicam* eller anden geistlig Bestilling uden for Meriter. Tilmed da han første Gang gjorde sit Testamente, som endnu findes baade af ham selv og af hans Sal. Frue underskrev den 2de August 1675, var vel andre af hans Brødre og Søsterbørn graduerede, mens ingen af dem udi nogen Kongl. civil Bestilling udi Rangen, uden jeg uwaardig, som nyeligen var bleven *Assessor* udi *Kammercollegio*. Mens da jeg hans og hans Sal. Frues sidste Testamente selv skrev og med dem allene underskrev den 15de Decbr. 1679, havde Eders K. M. Hr. Fader Høilovlig Fhukommelse, paa de Tider den Naade baade for mig og min Sal. Broder os at nobilitere, saag en af hans andre Søsterbørn Sal. Peder Rosenørn, som og en af hans Søsterbørns Børn Ole von Lasson er af E. K. M. siden bleven nobiliteret, og vare derforuden udi Kongl. Tieneste hans Søstersøn Cancellieraad Jespersen udi *Nalborg* i *Stritsammandens Sted* og Absence, og endnu er hans Søsterdatters Søn *Landsdommer Matth. Poulsen* foruden adskillige Kongl. Raad og *Assessorer* af hans Slægt eller med dem giftede, som endnu lever og gierne vilde opdrage deres Børn til de *Honneurs* som E. K. M. giver ved Pennen eller ved Kaardecen, og lade Akademiet beholde sine. Tilmed er der allerede for Studenterne mange baade gamle og nye Stipendia, baade til Underholdning ved Akademiet og til udenlands Reiser. Hvorfor paa E. K. M. allernaadigste Behag allerund. forestilles, om bemeldte Stipendium ei nok saa vel kunde fornemmeligen anlægges til de, som enten vare udi E. M. Tieneste til Bands eller Lands, til Hest eller til Fods, og vare avancerede til *Lieutenantcharge*, eller og havde levet paa det Kongl. Ridderlige Akademiet, vare sig enten som Akademist eller Hofmester udi den Kongl. Forordning bestemte Tid, eller og var ved nogen af E. M. Cancellier eller Collegia blevet *Secreterer*, at naar de Militaires havde hver Overstes Attest om hans stikkelige Forhold, de Civiles fra Akademiet og fra Oberhofmesteren, *Secreterairerne* fra Cancelliers Obersecreterairer eller fra den som Directionen ved Collegium fører; det da at

blive nok, dog ingen at admitteres til samme Stipendium, som ikke tifforne havde lagt sig saameget efter Studia, at han var efter foregaaende Examen kiendt dygtigt at antages iblant Studenternes Sal, efterfom den Studering førend man enten applicerer sig til militaire eller civile Besillinger, kan i Fremtiden komme meget til Nytte. Dog derfor ikke de af den Sal. Wands Blodsforvandre, som vil lægge sig efter deres Studia og nogen Faculter, at udelukkes fra samme Stipendio, naar de havde ladet andre Specimina see ved Academier, og derforuden har Testimonium publicum Academiae om deres Lærdom og Skikkelighed".

5) "At det ei maatte hindre den, som Overdirectionen kunde tilkomme at antage, at han ikke havde nogen Gradum academicum, naar han ellers havde været Student paa Universitetet, eller havde frequenteret det Kongl. Ridderlige Academie, eller var hos Adel, eller have (havde) Karactere ubi Rangen og boede ubi Danmark, mens fornemmelig i Kiøbenhavn og ellers ustraffeligt Navn førte; thi endeel af Professorerne selv nu ikke bempier sig at tage enten Magister eller Doctorgraden".

Men til Regjeringens Ere lyder den Kongl. Resolution af 3die Junii s. A. saaledes: At det i Henseende til begge Puncter skal have sit Forblivende ved Fundatsen.

Seheimeraad Benzon døde, inden Fundatsen kunde komme i Rigtighed — thi den forennelede Forestilling til Kongen indeholdt ikkun de Fundamentalarτικler, hvorpaa den skal bygges — hvorpaa Overdirectionen tilfaldt Etatsraad Poulson til Bidstrup, Landsdommer i Jylland, som var en Søsterdattersøn af Stifteren, og efter dennes Død til hans Broder Justitsraad Poulsen til Baar. Denne reiste efter Vestens Tid til Kiøbenhavn, og bragte Skrivboet saaledes til Rigtighed, at den egentlige Fundats kunde opstattes, som af Kongen blev confirmeret den 19de Martii 1714. Denne Fundats læses in extenso hos Tycho de Hoffmann. Jeg vil ikkun deraf anføre følgende Poster, Resestipendiet angaaende:

1) Dette gives aarlig til 2 eller flere skikkelige Studiosi, som efter stittig Examen befindes i deres Studeringer (af hvilket Faculter enhver og er, og meest inclinerer til) saaledes grundede, at de kan formodes dennem looligen og vel at kunne fortsætte til at studere udenlands i 3 Aar, helst om samme Personer ikke ere af den Formue, at de beqvemmeligen sig af egne Midler kan underholde.

2) Dersom nogen af dem, som ere Sal. Justitsraad Peder Lassons paarsværende, og findes saaledes qualificerede, som i den første Post er meldet, begierer at nyde foreskrevne Stipendium, da skal det dem fremfor alle andre bevilges og forundes. Findes ingen af disse, da skal de, som ere fødte i Sal. Peder Lassons Fødebye Nanders, af arlige ægte Forældre og selv findes skikkelige og duelige, være nærmest til at nyde bemeldte Stipendium. Ere ingen af disse, da maae det undes andre skikkelige og i deres Studeringer vel grundede Personer, som ere fødte af arlige ægte Forældre indfødte danske Folk.

3) Overdirector over dette Stipendium skal være den af Sal. Justitsraad Lassons Brødreborn eller Søstrebørn og Afkom, som haver højeste Grad fra Doctoris til Baccalaureigrad, fører ogsaa et ustraffeligt Levnet, og om flere af dennem haver lige høi Grad, da den som først er promoveret, og saa fremdeles hos deres Børn og Afkom, som ere boen-

de i Danmark og fornemmelig i Kiøbenhavn; hvilken Overdirector af samtlige den Sal. Mands Arvinger denomineres.

4) Overdirector nævner og præsenterer de Personer, som efter denne Fundatses 2den Post maae nyde dette Stipendium, samt forskaffer dem til Inspectores at examineres eller lade examinere, og ifald nogen Person skulde findes udygtig, præsenterer han en anden i hans Sted.

5) Efter Stifterens Willie skulde som meldt Professorerne ved Kiøbenhavns Universitet have havt Inspectionen med dette Stipendium; men da de undslog sig derfor, bestikkedes da værende Biskop Worm og øverste Borgemeister Justitsraad Jacobsen tilligemed deres Efterkommere in officio, at paataage sig bemeldte Inspection, med saadanne Villkaar, at de skulde have næste Opsyn over Fundatsens Holdelse, samt see til, at Overdirector forvalter Kapitalen forsvarligen, dog at de og deres Arvinger ere befrieede fra al Ansvar til samme, hvilket allene hviler paa Overdirectoren og hans Arvinger. Men da disse Mænd, som jeg tilforn har forklaret, have frasagt sig denne Inspection, saa har Overdirectoren Generaadighed over Kapitalen og kan skalte og valte med samme, som han bedst synes, uden at kræves til Regnskab af nogen, med mindre det skulde være de øvrige Lassonske Arvinger, og maafee ogsaa Manders Bye, eftersom de der ere fødte her, ere næst efter Stifterens Slægtninge privilegerede til at nyde hans Gave, følgerlig ogsaa som det synes, berettigede til at paasee, at den ikke forkommer. Et aarligt trykt Regnskab, saaledes som det skriftlig indgives af Hr. Justitsraad Hammeleff til Consistorium, tilligemed en Forklaring over, hvor Kapitalerne ere bestaaende, kunde betrygge Vedkommende i denne Henseende, indtil anden Anstalt blev søiet.

Efter Justitsraad Poulsens Død i Aaret 1756 meldte sig som nærmest berettiget til Overdirectoren for de Lassonske Legater Doctor Juris og Prof. Extr. ved Kiøbenhavns Universitet C. S. Sevel; der ogsaa efter megen Brevverel (som findes i Legaternes Protokol) omsider blev antaget som den der af Stifterens Descendenter havde den højeste academiske Værdighed. Hvad under hans Ephorie er passeret, melder Protokollen aldeles intet om, ligesom jeg heller ikke finder, at Consistorium har bekymret sig det mindste om hans Administration, eller erhholdet nogen Efterretning af ham om Kapitalerne: tværtimod ytrer han ibod sin Formand Justitsraad Poulsens Laugværges sin Fortrydelse, fordi denne havde tilmeldet Consistorium hans Udnevnelse.

Da Confer. Sevel Aar 1778 ved Døden var afgangen, kom Overdirectionen til Sal. Confer. og Ridder Hans de Hoffman, Amtmand over Coldinghuus Amt, som var nærmere beslagtet med Testator end Sevel, men havde maattet overlade denne Overdirectionen som den der havde en højere academisk Grad — Hoffman var ifkun Baccalaureus — og boede tillige i Kiøbenhavn. I Hoffmans Begiering til samtlige Lassonske Naarværende om Overdirectionen finder jeg det mærkeligt, at han ikke allene beraaber sig paa sin academiske Grad, men ogsaa derpaa, at han har de Midler at Overdirectionen ham kan anfortrøe: en Præcaution, som Fundatsen intet melder om, men som dog var saare vigtig til Legaternes Sikkerhed.

Da Conferensraad Hoffman havde befuldmægtiget sin Søsterdatters Mand daværende Amtsforsalter over Kiøbenhavns Amt Hr. Justitsraad Hammeleff til paa sine Vegne at

modtage i Sevels Stervboe Documenter og Penge, som angik de Læssonske Legater, meldte Hr. Justitsraaden saadant skrey til Consistorium, og efter dets Begiering indsendte Gienpart af Obligationerne paa de Læssonske Reifestipendier og Legater til en Discipel fra Randers Skole; ligesom han og ved Skrivelse af 18de Martii 1780 forskrede Consistorium om sin Nedebonhed til at meddele det paa Forlangende al den Oplysning og Sikkerhed angaaende disse Legater, som maatte kunne begieres. — Hr. Justitsraaden vedbliver ogsaa aarlig at indgive til Consistorium Extract af sit Regnskab, hvilket det modtager og nedlægger blant Universitetets Papirer. Ved denne Adfærd erkjender Consistorium sin Inspectionsret over disse Legater, hvis Udøvelse dog er meget precair, og beroer paa Bedkommendes Godtbefindende: Ikaesom Consistorium heller ikke saavidt jeg erindrer, er bleven underrettet om den nyelig skredte Forandring af Overdirector i Hr. Doctor Müllers Person.

Det aarlige Reifestipendium var i Maret 1792	=	265 Rdlr. 26 Sk.
og til en Depositurus fra Randers, som er for nærværende Tid		
A. Bryndum	=	40 Rdlr. = =

Følger nu Fortegnelse paa de Stipendiarii, som have nydt det Læssonske Reifestipendium, uddraget af Nycho de Hoffmans Beskrivelse over de Læssonske Foundationer, tilligemed de fra 1753 af Hr. Justitsraad Hammeleff i sit Exemplar tilskrevne Tillæg indtil disse Tider.

I Ite Junii	1714	{	Hans Jespersen, lever i Aalborg af sine Midler ugift.
			Henrik Jespersen, Provst og Præst i Sommerby. See Stamtaavlen over dem begge.
	1715	{	Dito.
	1716	{	Dito.
	1717	{	Ancher Dorfskaus, siden R. Secretair ubi det Danske Cancellie.
	1718	{	Gens Tanke, Mag. nu Provst paa Bornholm, Præst i Rønne.
	1719	{	Ancher Dorfskaus.
	1720	{	Jacob Hasse, nu Stiftsprovst i Viborg.
	1721	{	Gens Vare, boer paa sin Gaard i Salling.
	1722	{	Jacob Hasse.
	1723	{	Dito.
	1724	{	Hans Hammer, Præst i Helsingø i Sjælland.
	1725	{	Gens Vare.
	1726	{	Hans Hammer.
	1727	{	Peder Dorfskaus, Mag. Provst og Præst i Vallerup i Sjælland.
	1728	{	Dito.
		{	Jesper Hutfeld.
		{	Peder Dorfskaus.
		{	Friderik Amtor.
		{	Jesper Hutfeld.
		{	Dito.
		{	Friderik Amtor.
		{	Christian Foss, H. E. Geheimeraad Iver Rosencranzes Secretair † 1750.
		{	64. a. g.

- (Christian Foss.
 1729 (Ludvig Møller † i Jena 1734.
 1730 (Dito.
 (Ludvig Møller.
 1731 (Herman Franz Benzon † udenlands 1733. See Stamtavlen.
 (Herman Frants Benzon.
 1732 (Søren Møller, Præst i Fruering i Jylland.
 (Herman Frants Benzon.
 1733 (Søren Møller.
 (Hans Hofman, t. Skieritgaard viik. Cancellieraad. See Stamtaavlen.
 1734 (Søren Møller.
 (Hans Hofman —
 1735 (Hans Wilhelm Kaalund, en god dansk Poet *) o. s. v.
 1736 (Dito.
 (Hans Wilhelm Kaalund —
 1737 (Gothard Fursman, Advocat i Høiesteret.
 (Gothard Fursman —
 1738 (Tycho Hofman, Assessor i Høiesteret J. V. D. See Stamtavlen.
 1739 (Dito.
 (Tycho Hofman —
 1740 (Hans Henrik Offenhuus, Præst i Bilsted. See Stamtavlen.
 (Hans Henrik Offenhuus —
 1741 (Niels Hofman, t. Naunstrup, Landsdommer i Siælland. See Stamtavlen.
 1742 (Dito.
 (Niels Hofman —
 1743 { Thøger Conrad Offenhuus, Ingenieur-Lieutenant i Wolfenbyttels Tjeneste.
 See Stamtavlen.
 (Thøger Conrad Offenhuus.
 1744 { Christian Frederik Sevel, J. U. D. Fuldmægtig i det R. Rentekammer og
 Notarius udi det juridiske Facultet. See Stamtavlen.
 1745 (Dito.
 (Christ. Feid. Sevel.
 1746 (Lars Bensen, Præst i Hiedberg i Jylland. See Stamtavlen.
 (Lars Bensen.
 1747 (Gert Carstensen, Præst i Nørup i Jylland. See Stamtavlen.
 1748 (Dito.
 (Søren Sevel, Theol. St. See Stamtavlen.
 1749 (Christian Kierulf,

*) Skulde vel snarere hebe: en berøgtet Heiligheds Digter, som i sin Tid satte Hovedsæden i Contribution med Bryllups- og Viigvers, hvilke han fikkede om i Hufene med hoslagt Regning for sit Udlagte, og brød ham tilkom pro labore. Denne Næring drev han indtil en temmelig hoi Alder; og naar den imellem Hog feik, lod han sin Kone doe og begrave, og beskaffede Hyen med Sammenfud til hendes anskandige Begrævelse, hvilken saaledes blev forankaltet mere end een gang.

- 1750 (Dito.
 1751 (Dito.
 (Marctn Hübner, Prof. Phil. og Histor. ved det Kiøbenh. Universit.
 1752 Lauritz Fogh. See Stamtaalen.
 1753 (De samme to.
 1754 (Dito.
 (Johan Finkenhausen, Stud. Jur.
 1755 Poul Fogh : dito.
 1756 (Begge de samme.
 1757 (Dito.
 (Jacob Lindemann Garboe.
 1758 (Christ. Dreyer.
 1759 (Begge de samme.
 1760 (Dito.
 (Ludvig Pontoppidan.
 1761 (Børge Nielsbrigh.
 1762 (Begge de samme.
 1763 (Dito.
 (Søren Sevel.
 1764 (Clemens Poulsen Sevel.
 1765 (Begge de samme.
 1766 (Dito.
 (Peder Møller.
 1767 (Lorenz Ancher.
 1768 (Begge de samme.
 1769 (Dito.
 (Friderik Gottlieb Sporon.
 1770 (Peder Møller.
 1771 (Begge de samme.
 1772 (Dito.
 (Bernhard Schiern.
 1773 (Magnus Sevel.
 1774 (Begge de samme.
 1775 (Dito.
 (Kammerjunker Sehested.
 1776 (Ped. Horrekow, Stud. Med.
 1777 (Begge de sidsemdte.
 (Mag. Schow.
 1778 (Holger de Fine Olivarius.
 1779 (De samme to.
 1780 (De samme.
 (Jacob Mandix.
 1781 (Joh. Bartholomæus Bluhme.
 1782 (Begge de samme.
 1783 (Ligeledes.

- (H. Bruun, Stud.
 1784 (Cramer.
 1785 (De samme.
 1786 (De samme.
 (Torfel. Baden.
 1787 (Canc. Secret. Müller.
 1788 (De samme.
 1789 (De samme.
 (Ramus.
 1790 (Falbe var. og. udnevnt, men reistere i dette Aar.
 (Ramus.
 1791 (Falbe kom ei. heller. bort i dette Aar.
 (Ramus og.
 1792 (Cancell. Secret. Falbe.
 (Falbe og.
 1793 (Vahr.

V.

Examen Philosophicum i April Maaned.

a) Philosophisk Prøve:

Den 2den April.

Laurentius Birkeland	==	==	==	==	Laudab.
Friderik Christian Vosserup	==	==	==	==	Laudab.
Johan Joseph Vosserup	==	==	==	==	Hånd illaud.
Wilhelm Fabricius	==	==	==	==	Laudab.
Nicolai Andreas Claessen:	==	==	==	==	Hånd illaud.
Emilius Worm:	==	==	==	==	Laudab.
Laurentius Draat:	==	==	==	==	Hånd illaud.
Jacob Matthias Fugl:	==	==	==	==	Hånd illaud.
Christian Schanche:	==	==	==	==	Hånd illaud.
Friderik Orenboel:	==	==	==	==	Hånd illaud.
Christian Halling:	==	==	==	==	Hånd illaud.
Ole Friderik Bruun:	==	==	==	==	Hånd illaud.

Den 3die April.

Johan Tenning:	==	==	==	==	Laudab.
Benjamin Eidenius:	==	==	==	==	Hånd illaud.

Adam Wilhart Glahn	"	"	"	"	"	Laudab.
Edvard Eiler Christie	"	"	"	"	"	Haud illaud.
Johan Georg Helt	"	"	"	"	"	Laudab.
Eiler Hagerup Smith	"	"	"	"	"	Laudab.
Mathias Tostrup Gulegaard	"	"	"	"	"	Laudab.
Christian Julius Schmith	"	"	"	"	"	Laudab.
Jacob Schmidt Ironhuus	"	"	"	"	"	Laudab.
Henrik Christopher Schmidt	"	"	"	"	"	Laudab.
Christian Flor	"	"	"	"	"	Haud illaud.

Den 4de April.

Peter Hansen Blesberg	"	"	"	"	"	Haud illaud.
Naturin Friis	"	"	"	"	"	Haud illaud.
Nicolaus Weisner	"	"	"	"	"	Haud illaud.
Christian Michael Kottebøl Friis	"	"	"	"	"	Haud illaud.
Christian Rosenkilde	"	"	"	"	"	Haud illaud.
Erik Frisenberg Thorup	"	"	"	"	"	Haud illaud.
Wilhelm Adolph Worsøe	"	"	"	"	"	Haud illaud.
Lauritz Nagaard Hass	"	"	"	"	"	Haud illaud.
Jonas Thorleivus	"	"	"	"	"	Haud illaud.
Johan Kalhauge	"	"	"	"	"	Haud illaud.
Povel Christian Thomas Hvidt	"	"	"	"	"	Laudab.
Mathias Dink Dreier	"	"	"	"	"	Haud illaud.

Den 5te April.

Eiler Hagerup	"	"	"	"	"	Laudab.
Petrus Holst	"	"	"	"	"	Laudab.
Andreas Pontoppidan	"	"	"	"	"	Laudab.
Johan Andreas Neshing	"	"	"	"	"	Laudab.
Christopher Matvig	"	"	"	"	"	Laudab.
Petrus Hjerffing	"	"	"	"	"	Laudab.
Mathias Müller	"	"	"	"	"	Laudab.
Johan Frederik Bjørn	"	"	"	"	"	Haud illaud.
Alexander Hviid	"	"	"	"	"	Laudab.
Henrik Christ. Selchau	"	"	"	"	"	Laudab.
Erasmus Halling	"	"	"	"	"	Laudab.
Jacob Lund Møller	"	"	"	"	"	Laudab.
Nicolai Jbsen	"	"	"	"	"	Laudab.

Den 9de April.

Petrus Brandt	"	"	"	"	"	Laudab.
Johan Jacob Fasting Stub	"	"	"	"	"	Haud illaud.
Johan Gerhard Stub	"	"	"	"	"	Haud illaud.
Nicolai Kjar	"	"	"	"	"	Laudab.

Casper Gotfried Zietche	z	f	z	Laudab.
Laurentius Mart. Smith	z	f	z	Laudab.
Oveno Brun Junl	f	f	z	Laudab.
Johannes Hammer	z	f	z	Laudab.
Severinus Hempel	z	f	z	Laudab.
Joh. Carol. Ludov. Holm	z	f	z	Haud illaud.

Den 10de April.

Christian Joar Becker	z	f	z	Haud illaud.
Petrus Joh. Wüinberg	z	f	z	Laudab.
Gotfried Schmith Schönaur	z	f	z	Laudab.
Crasimus Knudsen	z	f	z	Haud illaud.
Andreas Winding	z	f	z	Laudab.
Johannes Möller	z	f	z	Haud illaud.
Geert Müller	z	f	z	Haud illaud.
Jacob Holm Schibbye	z	f	z	Laudab.
Petrus Vorgen	z	f	z	Haud illaud.
Friderik Christian Bjerregaard	z	f	z	Haud illaud.
Johannes Jøns.	z	f	z	Haud illaud.

Den 11te April.

Adrian Benjamin Benson	z	f	z	Laudab.
Johannes Petrus Hals	z	f	z	Laudab.
Georg Sever. Woserup	z	f	z	Laudab.
Johannes Christianus Valeur	z	f	z	Haud illaud.
Petrus Adolphus Feilberg	z	f	z	Laudab.
Petrus Hammond	z	f	z	Laudab.
Christopher Vogh	z	f	z	Laudab.
Johan Georg Klemp	z	f	z	Haud illaud.
Christianus Nygdal	z	f	z	Laudab.
Thomas Rudolph Thiele	z	f	z	Laudab.
Petrus Nicolai Levinfen	z	f	z	Haud illaud.

Den 12te April.

Hermanus Carolus Meinig	z	f	z	Laudab.
Petrus Qvistgaard	z	f	z	Haud illaud.
Nlaus Valentin Kjeldsen	z	f	z	Laudab.
Martinus Henricus Petersen	z	f	z	Haud illaud.
Carolus Adolphus Dahl	z	f	z	Laudab.
Janus Christ. Berg	z	f	z	Laudab.
Laurentius Sättrup	z	f	z	Haud illaud.
Andreas Gyldenpaln	z	f	z	Haud illaud.
Christoffer Andersen	z	f	z	Laudab.

Andreas Rauch		Haud illaud.
Johan Christ. Reinhardt		Laudab.

Den 14de April.

Johan Christian Skjelling		Haud illaud.
Nicolai Lassen Thorning		Laudab.
Dionysius Nostrup		Laudab.
Augustinus Meldal Bruun		Haud illaud.
Carolus Frid. Jansen		Haud illaud.
Christiernus Daac		Haud illaud.
Thorbjorn Gudmundsen		Non contemn.
Ulrik Sontum		Haud illaud.

Den 15de April.

Gabriel Heiberg		Haud illaud.
Laurentius Mart. Seltner		Haud illaud.
Henricus Nicolaus Steenbuch		Haud illaud.
Georgius Nimb		Haud illaud.
Petrus Dyrborg		Haud illaud.
Laurentius Day		Laudab.
Henrik Ditlev Lund		Laudab.
Andreas Petrus Marquard Hartvig		Haud illaud.
Jonas Kirsebom Dahl		Haud illaud.
Aug. Christianus Mohr		Haud illaud.
Johannes Petrus Golding		Laudab.

b) Philologisk Prøve.

Den 7de April.

Joh. Henr. Mohr		Laudab.
Severin. Day		Laudab.
Severin. Schouboe		Laudab.
Petrus Hansen		Laudab.
Emanuel Tauber		Laudab.
Laur. Wadum Nannø		Laudab.
Severin. Therschildsen Møller		Laudab.
Marc. Andr. Thomsen		Laudab.
Hjorn Wigfusen		Laudab.
Svend Busch Bruun		Laudab.
Sigvard. Jørgens Koefoed		Laudab.
Laur. Mart. Seltner		Laudab.
Henrik Rhøde		Haud illaud.
Petrus Bakke		Laudab.
Paul Hein Eggers		Haud illaud.
Frideric. Bolcheren		Laudab.

Den 8de April.

Nicol. Jac. Møller	Laudab.
Ludovic. Dage	Haud illaud.
Petrus Borgen	Laudab.
Nicol. Sever. Rosenkilde	Haud illaud.
Claudius Grooss	Laudab.
Nath. Ving Dreier	Haud illaud.
Janus Wirring	Laudab.
Joach. Wilh. Dech	Laudab.
Janus Jørgensen	Laudab.
Andr. Johansen	Haud illaud.
Carol. Frider. Gottwald	Haud illaud.
Henr. Hirschnach	Laudab.
Matthæus Sibbern	Haud illaud.
Ehr. Mich. Kottbøl Friis	Haud illaud.
Andreas Brøndum	Haud illaud.

Den 10de April.

Joh. Frid. Reiche	Laudab.
Erasmus Lystrup	Laudab.
Frider. Lud. Bernth	Haud illaud.
Wilhelm. Fabricius	Laudab.
Emilius Worm	Laudab.
Jac. Wedel Hvalssø	Laudab.
Naturin. Friis	Haud illaud.
Nic. Ipsen	Haud illaud.
Petrus Kaae	Laudab.
Eric. Frisenberg Thorup	Laudab.
Laur. Aagaard Hass	Haud illaud.
Joh. Buschman	Laudab.
Olaus Brasen	Laudab.
Adam Sager	Laudab.
Halvor. Sæborg	Laudab.
Petr. Petersen	Laudab.

Den 11te April.

Laur. Bircheland	Laudab.
Eiler. Hagerup Schiøtz	Laudab.
Wilh. Adolph. Worsøe	Laudab.
Christ. Jul. Schmitz	Haud illaud.
Olaus Frid. Bruun	Haud illaud.
Erasm. Halling	Laudab.
Christian. Halling	Haud illaud.
Jacob. Schmidt Tronhøus	Laudab.

Otto Bech	Laudab.
Christian. Rosenkilde	Haud illaud.
Joh. Ulf. Borgen	Laudab.
Jens Jensen Gjel	Laudab.
Christian. Lund	Laudab.
Carol. Thomsen	Laudab.
Joh. Authon	Laudab.

Den 12te April.

Adrian. Benj. Wengon	Laudab.
Martin. Westerboe	Laudab.
Joh. Fønning	Laudab.
Andr. Sartorf	Laudab.
Jac. Matth. Fugl	Haud illaud.
Petr. Graae	Haud illaud.
Gottfr. Schmith Schönau	Haud illaud.
Herr. Christoph. Schmidt	Laudab.
Christian. Flor	Haud illaud.
Nicol. Kier	Laudab.
Nicol. Nerger	Haud illaud.
Bert. Chr. Lud. Møller	Laudab.
Gerh. Christ. Wager	Haud illaud.
Joh. Arn. Rahrs	Haud illaud.

Af dem som havde underkaster sig begge den philosophiske Examinens Prøver, blev udmærket:

Joh. Georg Seltz.

VI.

Vinter-Forelæsninger ved Universitetet.

(Saa mange som ere, og i den Orden de ere indkomne.)

Hr. Professor Risbrigh har holdet og tilendebragt Forelæsningerne over Logiken, Ontologien og Stoftelevren.

Privatissime har han læst over den Kantiske Critik og fortsætter Forelæsningerne derover i næste Semestri.

Hr. Professor Sabl har fortsat sine tvende cursoriske Forelæsninger: 1) over Xenoph. Memorab. Socratis indtil midt i den 3die Bog, 2) over Sophoclis Tragoedier, og deriblant forklaret Oedipum coloneum, 3) examinando igientaget samme Tragoedie.

Hr. Mag. v Schmidt — Phisikedet har begyndt Forelæsningerne over Xenoph. Memorab. Socratis, men formedelt Tilhørernes aftagende Antal ikke bragt dem til Ende.

Af andre lærde Arbejder har han udgivet en Disputat *de morali Christianorum societate sub Typo regni coelestis annunciata*, og forsvaret samme den 22de Januarii; desuden udgivet en Afhandling: über die ersten Gründe des christlichen Moralsystems, som er indrykket i Maanedskriftet *Genius der Zeit* i Januar-Stykket, og har Andeel i Hr. Professor v. Eggers' *deutsches Magazin*.

Hr. Professor Horneman har holdet de anmeldte Forelæsninger.

Hr. Etatsraad og Professor Saxtorph har fuldendt en Cursus over den theoretiske og practiske Deel af Fødselsvidenskaben for Jordemødre.

For *Studiofi Medicinæ & Chirurgiæ* er ligeledes fuldendt en privat Cursus over Fødselsvidenskaben, og privatissime en Cursus *Operationum* i ovenmeldte Videnskab.

I det Kongelige medicinske Selskab har han været Medarbejder ved en nye og forbedret Udgave af *Pharmacopea danica*.

Hr. Lector Saxtorph har læst det anmeldte Collegium over *exploratione obstetricia* for de Herrer *Studiofi Chirurgiæ & Medicinæ*. Ligeledes det anmeldte Cursus for Jordemødre.

I Selskabet for Efterlægten har han læst en kort Cursus over Physiologien og den dermed nødvendig forbundne anatomiske Deel.

Af andre lærde Arbejder læses af ham i det 1ste Bind af physiske oeconomiske medicochirurgiske Bibliothek en Afhandling: om en særdeles besværlig Fødse, formedelt et Moder-Udfald (*prolapsus uteri*). Til samme Maanedskrift har han leveret nogle Oversættelser af Skrifter til Lægevidenskaben henhørende.

Hr. Professor Bang har holdet de i *Lectiōnis Catalogus* angivne Forelæsninger ved Sygesengene i Frederiks Hospital, og anført de Studerende til at øve *praxin medicam* paa egen Haand.

Af medicinske Skrifter er intet fra ham i bemeldte Tid kommet for Lyset, men for nogle Maaneder siden har han ladet trykke et Skrift med Titel: *Jesu Christi Evangelium* som eeneste rette Lærebog og Religionregel for Christne.

Hr. Justitsraad og Professor Callisen har læst de i *Lectiōnis-Fortegnelsen* anmeldte Forelæsninger.

Hr. Professor Tode har læst over *praxis interna* og Physiologien, og er bleven færdig dermed.

Af *medicinisches Journal* har han leveret Fortsættelse.

Fausts Gesundheits-Catechismus har han oversat og omarbejdet.

I *Iris* har han skrevet Udsigten over Europa og Critik eller Litteratur.

Tilskuerne og Sundheds-Journalen har han fortsat.

Hr. Professor Schlegel har læst over den danske og norske Personernes Ret og over den naturlige Selskabs-Ret. Saa har han og for de latinske Jurister anstillet Duelle i skriftlig at besvare fremsatte juridiske Spørgsmaal, som foretages i det næste Halvaar.

Privatisme har han i dette Halvaar, ligesom før, giennemgaaet een eller anden Deel af Lovkyndigheden.

Han har udarbejdet et Responsum juris over et Spørgsmaal af Søeretten, og la-der trykke paa den anden Deel af hans statistiske Beskrivelse over Sødreuelandet.

Hr. Professor Münster har holdet alle i Lections-Fortegnelsen anførte Forelæsninger, nemlig 1) over medii ævi historia dogmatum, 2) over den nyere Kirkehistorie fra Refor-mationen af, 3) Indledningen til det nye Testamente, 4) over den naturlige Theologie.

Privatisme har han holdet praktiske Duelle i latinske og danske Udarbejdelser over theologiske Materier, og Disputationer over samme.

Ud andre lærde Arbejder har han udgivet sin *Sal. Saders Levnet og Karakter* i det 9de Bind af hans *Prædikener*; og bidraget til Hr. Abbed *Senke's Archiv der neuesten Kirchengeschichte*.

Hr. Generalauditor og Professor *Wörreghard* har holdet alle de i Lections-Forteg-nelsen anførte Forelæsninger.

Hr. Professor *Sumars* har forklaret det franske Sprogs Regler for sine Tilhørere, og øvet dem i at skrive og tale Sproget, som ogsaa søgt at gjøre dem bekendt med de bedste franske Skribentere.

Hr. Professor *von Eggers* har holdet alle i Lections-Fortegnelsen anførte Forelæs-ninger.

Foruden en Deel Recensioner i de Kiøbenhavnske lærde Efterretninger og toende Re-censioner i *Efterretningerne* om udenlandsk Litteratur, har han skrevet noale Afhandlinger i *Deutsches Magazin*, og udarbejdet den 1ste Deel af hans *Denkwürdigkeiten der Fran-zösischen Revolution in vorzüglicher Rücksicht auf Staatsrecht und Politik* i 8vo, som for nærværende Tid er aftrykt og sælges i den Prestitte Boghandel. Han har og for-sattet en Afhandling i det danske Sprog med Devise: *amicus Plato, amicus Socrates, magis amica veritas*, om det af et patriotisk Selskab i *Norae* udsatte Priis-spørgsmaal, angaaende den passende Indretning for et Universitet i Norge, hvilken af Selskabet med den anden af de udsatte Priser kronede Afhandling formodentlig vil udkomme i Trykken.

Hr. Professor *Kabbe* har læst et Collegium over *Æstetikens Grundsætninger* efter *Eichenburg*, saavel som et over udmærkede danske Digterværker; dette sidste Emne vare for dette Halvaar de 4 Digterforsøg i den malende Poesie, der samlede findes i *Könne* Videnskabsers Selskabs Skrifter.

I øvrigt har han foruden danske Tilskuer, der foretages, samt den Andeel han har i *Journal for udenlandsk Litteratur*, igjen paataget sig Redaktionen af *Maaaned-skriftet Minerva*, og udgivet et Bind *Poesier*.

Hr. Professor Kierulf har holdet de anmeldte offentlige Forelæsninger over de historiske Videnskabers Encyclopedie, og de private over de vestlige europæiske Staters Historie efter Meusel.

Til de anmeldte Forelæsninger over den græske Historie meldte sig ikkun 5 Tilhørere. Af andre lærde Arbejder har han endnu Oversættelsen af Meusels Lærebog under Pressen.

Hr. Professor Ascheim har holdet de anmeldte physiske og pathologiske Forelæsninger, nemlig et offentligt Collegium physiologico-pathologicum, begyndt i November 1793, Aftret i April 1794, for Studiosi Medicinæ & Chirurgiæ. I dette har han tillige udfærdig afhandlet de nyere physisk-medicinske Lærdomme, som grundes paa Theorierne om Ilden, Varme, Udåndninger o. s. v., og vist de Forandringer disse frembringe hos det friske og syge Menneske, hos de varmblodige Dyr, i de levende Planter, og de Forandringer de efter Døden forvolde i organiske Legemer.

Privatim har han læst over Experimental-Physiken for 149 Studenter fra November 1793 til Martii Maaned 1794.

Et Collegium privatissimum har han holdet over Experimental-Physiken for 25 Personer, Embedsmænd og Studenter; foruden et physisk Collegium Examinatorium.

I det Kongel. Kiøbenhavnke medicinske Selskab har han været Medarbejder til en Omarbejdelse af Pharmacopea Danica.

Hr. Professor Woldike har holdet de i Lections-Fortegnelsen anmeldte Forelæsninger. Det Programma, som udkom til Reformationssfesten, har han videre udført til de øvrige Tilfælde af det deri afhandlede Problem, og forøget med et Blad Kobber. Denne Afhandling er aftrykt for sig selv under Titel: *Problema de describendo circulo, qui datus tres alios extrinsecus occurrendo tangat? Pro diversitate casuum in plura Problemata distributum, & Geometricè, ad regulas potissimum Francisci Vietæ, solutum.* Hauniæ 1793.

Hr. Biskop Valle har holdet følgende Forelæsninger: a) Catechetisk Forelæsning 4 Dage om Ugen over Lærebogen i den Evangelisk Christelige Religion. b) Catechetiske Øvelser i Kirkerne 2 Dage om Ugen. c) Collegium Litterarium 1 Time hver Onsdag. d) Collegium Criticum 2 Timer hver Fredag Aften. e) Bibellæsning 2 Timer hver Søndag og Helligdags Aften i Veisenhuset.

Af andre lærde Arbejder har han udgivet: a) Bibelsk Søn- og Helligdags Læsning, det er visse Stykker af den hellige Skrift, samlede efter Indhold og Sammenhæng, og paa nye oversatte, hvoraf 1ste Hefte nu er udkommet, med dobbelt Register 15 Ark i 8vo. b) Pligtankeret, hvis første Bind nu er endt med det 24de Nummer.

Professor Jac. Baden har læst privatim over *Enaidens* 7de til 9de Bog for et Antal af 88 Tilhørere; og privatissime holdet latinske Stiøvelser for et Antal af 9.

Hr. Professor Cold har læst over *Philosoph. practica universalis* og *jus naturæ absolutum*, som og over den umiddelbare Tings Aet efter de danske og norske Love.

Desuden har han privatim for et lidet Antal Tilhørere giennemgaaet de ældre og nyere danske og norske Loves Grundsætninger.

Hr. Justitseraad og Professor Bugge har holdet et cursorisk Collegium over de optiske, astronomiske og geographiske Videnskabers første Grunde.

Ligesledes et Collegium privatissimum over de physisk-mathematisk Videnskaber for adskillige Studerende, Officerer og andre Liebhabere.

Et andet Collegium privatissimum over de physisk-mathematisk Videnskaber, med særdeles Hensyn til deres Anvendelse i Artilleriet, er læst for de Herrer Officerer og Cadetter af det Kongel. Artilleriecorp. Disse Forelæsninger ere ei endnu sluttede, men fortsattes.

Desuden har han paa Gammel Holm for adskillige Herrer Søofficerer og Cadetter offentligent læst over Astronomien.

Til de i Lections-Fortegnelsen anmeldte offentlige Forelæsninger ved Univ. have ingen Tilhørere indfundet sig.

Af andre lærde Arbejder er i det Kongel. Videnskabers Selskab forelæst tvende Afhandlinger:

- 1) Over den mærkværdige ringformige Soelformørkelse den 5te Septbr. 1793.
- 2) Om Magnetnaalens eller Compassets Misviisning, hvilken i September 1792 blev befunden = $18^{\circ} 23' 24''$ og i Septbr. 1793 = $18^{\circ} 15' 12''$, hvoraf følger, at den i Kiøbenhavn ei længer gaar fremad imod Vesten, men begynder at gaar tilbage imod Østen. Iøvrigt ere disse Observationer Resultaterne og Middeltallene af 4 forskellige Naale med Agaths Dopper fra 6 til 12 Tommers Længde. Observationerne ere anstillede i en Have efter en Meridian af 100 Fods Længde, og altsaa fuldkommen frie fra al Birkning af Jern, hvilket gjør alle i Huse og Bygninger anstillede magnetiske Observationer mindre visse.

Udarbejdningen og Trykningen af en mathematisk Lærebog fortsattes.

VII.

Vigtige danske Skrifter.

Nogle Forsøg og Paafund, sigtende til den theoretiske Navigations Udvidelse, saa den maatte blive for de Seilende en endnu fuldkommere Veileder. Kiøbenhavn 1793 i 8vo.

(Denne Recension er af en fremmed Haand).

Den værdige Professor og Navigations-Direktor Lous har i mange Aar bestræbet sig at udbrede Lys imellem vore Søfarende, og til deres Brug i Moderstaalet at udgive meget gode Skrifter, saasom hans Styrmandskonst, hans Marinkalender, og hans Theorie om Styrmandskonsten. Han har end videre sørget for, at vore Søfarende kunde erholde gode Søkort, uden hvilke Sømanden ey kan befare Kysterne, undgaae Grunde og Skær, og finde den attraaede Havn. I Dannemark er der i de seneste 30 Aar gjort

meget til vore Søekysters rigtige Bestemmelse. De geographiske Opmaalinger, forenede med trigonometriske Operationer og med astronomiske Observationer, have anlagt de danske Kyster med den Nøjagtighed, og givet os saa fortreffelige geographiske Kartter, at ikkun meget saa Stater kan fremviise noget Lignende. Vore Naboer have og anstillet geographiske Opmaalinger over den Svenske Kyst. Alle disse nyere og nøjagtigere Bestemmelser af Længder og af Breder ere blevne Hr. Professor Lous meddeelte; derefter har han aflagt og ved de nyere Udgaver bestandigen forbedret sine Søekortter over Kattogattet, Velterne og flere danske Farvande.

Som Videnskabs Mand har han bestandigen befløjet sig med at forbedre Søe-Instrumenterne og i særdeleshed Kompasset. Allerede for 20 Aar siden har han derom udgivet et vigtigt Skrift: Tentamina experimentorum ad Compallum perficiendum Ipeccantium. Hafniæ 1773 in 4to. Denne vigtige Sag har han siden den Tid bestandigen havt for Øyne. Dette lidet Skrift indeholder Resultaterne af disse hans Eftergrandtninger, og hans seereste og nyeste Forbedringer ved Søe-Instrumenterne. Fra S. 1 til 24 finder man en Indledning, eller en historisk og litterarisk Beretning, dels om Professor Lous's egne, dels om andre Mathematikers og Astronomers Forslag til Søe-Instrumenternes større Fuldkommenhed og bedre Indretning. S. 13. anføres det, som et Bevis for Nøjagtigheden af de Søe-Kompasser, hvilke ere konstruerede efter de i ovennævnte latinske Skrift udfundne og fastsatte Principier, at de paa Land-Opmaalinger have vist saa stor Nøjagtighed, at deys Siællandse Kyst, aflagt allene efter disse fra Giesler Næv til Hornbek, paa det nøjagtigste have stemmet overeens med samme Kystis Afslægning ved de udsøgte Landmaalings-Instrumenter i de geographiske Kartter". Ikke bør man kalde denne gode Overeenstemmelse i Tvivl; men ansæ den som et Factum, for hvilket Hr. Professorens Troeværdighed er fuldkommen Borgen, det er, at de konstruerte og fremlagte Kartter have havt denne Overeenstemmelse. Men egentligen var det dog Opmaalings-Journalen og de derudi anførte urettede og usforbedrede Vælinger, hvilke skulde være de paalideligste Vidner for Kompasset. Dette er dog ikkun et Vinkel-Instrument af 3 Tommers Radius, hvis Vælinger ganske vist ere mange flere Misligheder underkastede end Vinklers Uemaalning med et Astrolabium af samme Radius; neppe kan en Vinkel dermed udmaales paa $\frac{1}{4}$ Grad nær. Samlingen af alle disse Fejl igiennem mange hundrede Vinkler i en Række af nogle og tyve Mile maae dog endeligen tilsidst udgiøre en betydelig og mærkelig Fejl. Skulde ovennævnte særdeles mærkelige Overeenstemmelse ey kunde tilskrives en lykkelig Hændelse, at alle Fejlene for den største Deel have havet hinanden, eller at man ideligen har rettet Søe-Opmaalingerne ved observerte Dreder o. s. v. Opmaalinger med Maalebordet (naar de ey rettes ved trigonometriske Operationer) ere formodt Papiæts Indkrympning den Fejl underkastet, at hver Mil bliver omtrent 100 Alen for kort, hvilket paa en Strækning af 24 Mile udgør 2400 Alen. Dersom man med Maalebordet allene havde anstillet Opmaalinger fra Giesler Næv til Hornbek, saa havde Hornbek og Siøllands hele nordlige Kyst kommet til at ligge næsten 1 Minut for sydlig. Saare besynderligt skulde det være, om et Kompas med en Nose af sex Tommers Diameter saameget skulde overgaae Maalebordet, at, hvor dette ville give en Fejl af 2400 Alen, gav hiint den svageste Nøjagtighed, hvilken ikke uden ved trigonometriske Operationer og flere geographiske Cirkler af 2 Fods Diameter kan naaes.

Det Kongelige Admiralitets Kollegium har indseet Nødvendigheden af at lade Grundene opmaale i Velterne, i Kattogattet og paa flere Stæder. Efter dets Forlangende er

deels til Sø-kortets Rectitet under General-Adjutant Løvenskjærns Bestyrelse, deels til de Herrer Kapitainer Stub, Jarboe og flere fra Videnskaberne Selskab bleven udlaanede de originale Landmaaling-Kortet over Søeflytterne, og de der henhørende trigonometriske Operationer. Disse Kortet ere bleve afskoperede og lagte til Grund for de hydrographiske Opmaalinger og Grundenes Affartning og Anlag. Til disse Opmaalinger har man altsaa ikke villet forlade sig paa Kompasset allene. Den geographiske Nøyagtighed, hvilken ovenmeldte Herrer Sø-Kortet have med Kysternes rette Beliggenhed og rigtige Længder og Breder, er ikke at tilskrive deres Opmaalinger og endnu mindre Kompassets Naalidelighed, men Kysternes forlængst siden foretagne geographiske og trigonometriske Opmaalinger; og dette er iblant flere betydelige Anvendelser af den under Videnskaberne Selskabs Bestyrelse foretagne geographiske Landmaaling. Al den øvrige og møyssommelige hydrographiske Detail af Grundenes og Lobenes Anlag, Lodskudene m. v. ere de Kongelige Sø-Officers, som ved disse Opmaalinger ere ansatte eget Arbejde, og gjør deres Indsigter og utrettede Flid ligesaa megen Ære, som det vil gjøre Orlogsmanden og Koffardsemanden, som skal besøge disse Jarvande, megen Nytte og Tjeneste.

Vores Forfatter kommer derefter til Opfindelsen af sine Vand-Kompasser, og berører de Forsøg, hvilke af ham selv og andre ere anstillede paa Jern-Massens Indflydelse og Trækning paa Naalen i Forhold til Afstanden, og meener (Side 16.) "at dersom man nogen- sinde kunde forekomme det i Skibet værende Jerns Trækning paa Kompasset, saa vilde et efter ordinar Maade vel indrettet Log og et Vand-Kompass indbringe i den hydrographiske Deel af Styrmandskonsten en saa stor Nøyagtighed, at den uden Hielp af den astronomiske kunde med tilstrækkelig Sikkerhed (Strømmens Virkning searegnet) veiledes de Seylende igjennem de store Vand". At tilintetgjøre Jernets Virkning og Trækning paa Naalen, og at forhindre Strømmens Indflydelse paa den efter Loglinien bestemte Skibets Vei, og paa de seylede Distancer, vil vel altid blive iblant paa delideria hydrographica. Men om disse tvende Uleyligheder ey vare til, saa blive der endnu tvende andre ligesaa store Uleyligheder og Ufuldkommenheder tilbage. Den første er den uundgaelige Uvished i Styringen. Man vil til Exempel lægge an efter Nordvest; men da ikke Manden, som staaer til Roers, saareielden holder den rette Kompas-Streg; men snart nogle Grader paa den ene, snart nogle Grader paa den anden Side? Den anden Ting, som har en betydelig Indflydelse paa Kursen, er Afdriften; til dennes Bestemmelse har man intet andet Middel end Rind-Vandets Direktion, hvilken bestemmes ganske efter Dye-Synet (for ey at bruge det rette Navn; paa en Slump) hvorved man let kan feyle 3 à 6 Grader. Disse tvende og flere Omstændigheder maae gjøre den hydrographiske Deel af Styrmandskonsten, eller Bestikket efter Kurser og de seylede Distancer temmelig uvis; og vil bestandsdigen sætte Søemanden i den Nødvendighed at tage sin Tilflugt til den astronomiske Deel, og at rette og forbedre sit Bestik ved Brede- og Længde-Observationer, af hvilke de første ikkun kan feyle nogle saa Minuter og de sidste $\frac{1}{2}$ til 1 Grad.

Fra den 25 til 31 Side findes Beskrivelsen af det af Forfatteren opfundene Vand-Kompass, hvilket ved en tydelig Tegning og omstændelig Beskrivelse forklæres. Hensigten har været, at beholde den største mulige magnetiske Kraft i den mindste Naalens Vægt, og dog tillige at anbringe en Hindring, som uden at stude ommeldte Hoved-Egenskaber, hastigen stopper de ellers langvarige Svævinger, saa at Rosen strax standser. Dette bevirkes ved flere paa Rosens nederste Side anbragte Aarer af det letteste Træ. Naar Rosen hænger paa sin Pind eller Spids, og Vand er øst i Riedelen, saa ere Aarerne

netop til den halve Deel nedstunkne i Vandet. Den Resistantske eller Modstand, som disse Nærer have af Vandet, er det, som hastigen tilintetgjør Svingningerne og stoppe Rosen. Denne Indretning er uregelmæssig meget snild og simpel; efter de af Capitain Harboe og Lieutenant Fabricius med et Vand-Kompass anstillede Forsøg synes det fuldkommen at svare til sin Hensigt, og at have havt alle de gode Egenkaber, hvilke dets Opfinder fordrer og forventer af det. Naar Fartøyet eller Skibet, hvor paa Vand-Kompass er, ved svær Søegang erholder mange heftige Stød, man da ey Vandet i Kassen eller Riedelen ved Modvirkningen sættes i nogen Bevægelse, Rystelse eller Oscillation? og mon ey denne Bevægelse skulde meddeles til Nærerne og deraf til Rosen, og sætte den i en uordentlig Bevægelse? Dog dette er ifkun et beskedent theoretisk Tvivl, hvilket af sig selv falder bort, naar nøyagtige Observationer til Søes nærmere og ydermere skulde bekræfte Vandkompassets Nødsigtighed, dets Visshed i Visningen, og dets Brugbarhed til Peilinger.

Naar Horizonten og Krumningen, fra hvilken med alle hidtil bekiendte Søe-Instrumenter Soel- og Stjerne-Høyder skal tages, er disig eller mørk, da er det umueligt at anstille Observationer. For at afhjælpe denne Mangel, som meget ofte hindrer Søemanden fra at observere Bredden og fra at forbedre sit Vestik, har Forfatteren udtænkt en Quadrant, ved hvilken man til Søes i al Slags Veyrligt skal kunde maale Solens, Maanens eller Stjernens Høyder uden Hielp af Krumningen til en Visshed af 1 à 2 Minuter (S. 31 til 36.) Under Quadranten er Hielp af Krumningen til en Visshed af 1 à 2 Minuter (S. 31 til 36.) Under Quadranten og omtrent parallel med dens Radius, er anbragt et Luft- eller Blære-Vaterpas af 14 Tommers Længde, hvis Blære for hver Minuts Hældning ordentligen gaar frem eller tilbage $3\frac{1}{2}$ Tomme. Paa Alhidaden er anbragt en ganske nye og vel udtænkt Rikkert, hvilken ey er heel, men ifkun halv, det er, Objektivet og Okularet ere overskaarne til Halv-Cirkler, og Rikkertens øverste Overflade er ey rund, men en jevn flade. En Stjernens Høyde tages paa følgende Maade: 1) En Lanterner holdes i et Par Fods Afstand bag ved og i lige Linie med den observerendes Hoved. 2) Han sigter til Stjernen, og holder den midt imellem Nabningen, hvorudi Rikkerten ligger, og som nu synes klar og oplyst. 3) Stjernen holdes netop ved den lige Kant af Glasflet i en Minuts Tid, og imedens en Medhjælper varligen, ved at skruet lidet af Gangen, bringer Blæren til at staae stadigen imellem sine Mærker, "saa (saaer Forfatteren) er Observationen giort, neppe seylende en Minut". Men mon ikke dette Vaterpas er for sølsomt og alt for let bevægeligt? Efter Forfatterens egen Beskrivelse flytter Luftblæren sig $3\frac{1}{2}$ Tommer eller 42 Linier for enhver Hældning af 1 Minut eller 60 Sekunder; hvoraf følger, at den for enhver Hældning af 1 Sekond, flytter sig $\frac{7}{10}$ eller $\frac{7}{10}$ Linie. Dette Vaterpas er altsaa ligesaa sølsomt, som det udfordres at være til de største og bedste astronomiske Instrumenters Stilling og Rettelse, saasom til Transit-Instrumentet, astronomiske Cirkler af 4 Fods Diameter, Quadranter af 3 til 6 Fods Radius. Denne Fåinighed i Bevægelse vil netop gjøre dette Vaterpas mindre sikket til Søes. Denne Fejl kan let haves, ved at give Glasrøret en større Bøining, hvorved det bliver til en Bue af en fortere Radius og mindre bevægeligt. Naar dette end skeete, og Luftblæren først begynder at trække sig eller gaar en Linie fremad for en Hældning af omtrent en Minut, saa vilde det ikke destomindre, formedelsk Skibets og den Observerendes ideltige Bevægelser, blive meget vanskeligt, om ey aldeles umueligt, til Søes at bringe Luftblæren til at staae saa meget og saa længe stille, at en taalelig Høyde dermed kunde erholdes. Til Lands har Forfatteren selv prøvet dette Instrument ved 51 Soelhøyder, af hvilke 33 give Kiøbenhavns Polhøyde paa 1 Minut nær, 16 paa 2 Minuter nær, og ifkun tvende have seylet over 2 Minuter. Disse Land-Observationer ere særdeles meget til Quadrantens Fordeel; det var at

ønske, at den allerede havde været eller snart maatte blive prøvet ved Observationer til Søes i maadelig og stærk Kuling, efter hvilke Prøver dette Instruments sande Værd, som Søe-Instrument betragtet, først kan bestemmes.

Det tredje Instrument, hvilket Hr. Professor Lous har opfundet og her beskrevet, er en dobbelt Sextant med en Rikker imellem dem begge (S. 36 til 42). Indretningen og Stillingen af Spejlene og Rikkeren med halve Glas er meget god, og det letter meget Observationens Hastighed, at man paa en Gang kan see Objektet saavel i Rikkeren som med det blotte Øye. Dette Instruments væsentlige Fordeel er, at man kan maale Afstanden imellem Solen og Maanen med samme Visshed og Bequemhed, hvad enten Maanen er Østen eller V. sten for Solen, og at den maalte Afstand kan verificeres, ved at sigte direkte til Solen og lade Maanen reflecteres, eller ved at sigte direkte til Maanen og lade Solen reflecteres. Ved dette Instrument vil ingen Vanstuelighed møde uden dets Størrelse og Tyngde, og Forfatteren har allerede selv bemærket, at det ville blive bequemmere og handeligere ved at give det en mindre Radius.

Dog ville maaskee de, hvilke, som det synes, ey uden Grund, agte Cirkular-Instrumenter høyre end Kvadranter, Sextanter eller Oktanter, endda heller bruge Borda's hele Cirkel end denne dobbelte Sextant.

Disse have da været de trende af Hr. Professor og Navigations-Direktor Lous opfundne og i dette Skrift forklarede nye Søe-Instrumenter. Skulde de end udi et eller andet synes at være tvivlsomme og at udfordre nærmere Bekræftelse af paalidelig og kyndig Erfarenhed, saa ere de dog tydelige Deviis paa den Jær, med hvilken denne værdige Forfatter søger at forbedre Navigationen, og de ere vigtige Bidrag til nærmere Eftergrundning og Undersøgelse af den tankende og videnskabelige Søemand.

Trende Stiftsbefalingsmand Buchwalds forslage om en bedre Indretning i Odense Hospitals og Communitets Administration, de øvrige Directeurs Indvendinger og den førstes Besvarelse, med Bilager. Odense 1793.

Dette Skrift er et af de mærkelige Producter, som Publiciteten hos os har frembragt. Man lærer her at kiende nogle af Statens vigtigste Embedsmænd, hvis Virksomhed og Talenter ellers blive skjulte for Publikum, og sielden kunne paaskionnes uden af de høie Regierings-Collegier, under hvis Dine deres Embede umiddelbar føres. Især ville vore entusiastiske Adelsfjender, som indtil Uretfærdighed declamere imod saa vigtige Embeders, som Amtmænds og Stiftamtmands Besættelse med Adelsmænd, blive forlegne, naar de her i Hr. Kammerherre v. Buchwald finde en Adelsmand af udmærkede Naturgaver og af en Cultur, som forraander omhyggelig Opdragelse og anholdende Selvfødsid. De ville maaskee snarere faae Anledning til at frygte Følgerne for de Dørgelrige (især hvor adelige og forgerlige Embedsmænd sidde i Collegium tilsammen) af saadan Duellighed, naar den var foreener med al for stor Selvfødselse og med en Herkesyge, som seer ned paa de andre Stander med Haanhed og Foragt og søger at giøre den Indsigelse, som Fødsel og ofte Formue giver, giældende. Hvor man sætter Mand af saa modne Indsigter og saa prøvet Erfaring, som en Biskop Bloch og en Stiftsprovst Ancher ved Siden af saadan en Stiftamtmand, har det ingen Fare; men ellers vilde en Mand med slige Fortrin løbe

af med sine borgerlige Colleger, og faae mangt et paradort og umodent Indfald til Skade for det Almindelige sat i Værk. — Dog! jeg overlader enhver at gjøre herved hvad Betragtninger han lyster, og vil nu anføre Skriftets Indhold.

Det første Forslag har allerede været bekendtgjort, dog ikke under Stiftamtmandens Navn, i Syens Maanedeskrift for April 1795, og er her Ord til andet aftrykt, endog med samme Skrifter: en Nødvægrighed, som ikke kunde være større ved et gienfundet Fragment af en classisk Victor, men som her er ganske overflødig. — Forslaget gaaer ud paa, at sætte Odense Hospital i Stand til at underholde det dobbelte Antal af Fattige imod hvad det nu underholder: 1) Ved at sælge Hospitalets Gods og derved at bespare de Udgifter, som dets Administration forvolder. 2) Ved at tillade Lemmerne at opholde sig hos deres Familie, hvorved med Tidens Hospitalsbygningen blev overflødig og kunde sælges til Fattigfondens Førgøelse, iligemoade kunde spares, hvad nu udgives for Varme, Vask, Gudsgods Forkyndelse og Administrationen. 3) Ved at nedsætte Hospitalslemmernes Ugepenge fra 3 Mk. til 28 Sk. ugentlig, altsaa til 4 Sk. daglig.

Hvad den 1ste Punkt angaaer, da vil Hr. Stiftamtmanden vel deri have de Flestes Medhold, at Hospitalets Jordegods burde gøres i Penge; men at de derfor indkommende Penge skulde blive staaende i den Kongl. Kasse, som han videre foreslaaer, og forrentes der med 4 pro Cento, vil nok ikke saa lige finde Alles Biefald, da den Kongl. Kasse kan blive udsat for saadanne trængende Udgifter, at Renternes Betaling af samme undertiden kunde blive mislig og sætte den Fattige i Fare for at lide Død. Jeg seer af Universitetets Papirer, hvor langsomt Renterne af de til Kongen laante Legaters Kapitaler i Kristians Tid i forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede, ere indkomne, og hvad Bekymring dette ofte har forvoldt Legaternes Ephorer. Jeg vil ikke haabe Hr. Stiftamtmanden har regnet paa dette som et hervist Middel til at lette Udgiften for Hospitalets Kasse, ligt hiint han foreslaaer: at Lemmernes Ugepenge skulde reduceres til 4 Sk. daglig. "En Fattig, siger han, kan leve af 4 Sk. daglig" ja endnu mere: "ingen Fattig, som fødes paa Publici Bekostning, bør have mere end 4 Sk. daglig". Naar man hører saadanne Ubladelser af en Mand, som har nogle tusinde om Aaret at fortære og som maaskee aldrig har vidst hvad Trang er, i det mindste hvad Verdie 4 Sk. have; saa kan man neppe bare sig for at tænke paa Horats's Corrector Bestius. — En Fattig bør leve af 4 Sk. daglig! — og hvorfor? — fordi han fødes paa Publici Bekostning? — Men Fortiisstoer jo dog selv Side II. "at Staten skylder enhver Fattig velværende og til Arbejde uduelig Borger stricto jure Understøttelse", og jeg turde gaae endnu videre i min Paastand og forlange Statens Understøttelse endoa for flere end den velværende og til Arbejde uduelige Borger, naar ved den sidste ikkun skal forstaaes Krøblingen og den affaldige Gamle. Al den Armod, som har sin Grund i en falsk eller feilagtig Statsøconomie eller Politie, er Staten i mine Tanker forbunden til at afhjælpe eller lindre. Naar Dyrigheden tillader Tiggerkierlingen at løbe om med sit Varn fra det Dieblis det kommer til Verden, indtil det bliver 70, 11 Aar gammelt, for at underholde det ved Almisse, saa har dette Varn en Ret til at kræve af Staten, at det underholdes paa samme maaelie Maade sin Livetid, fordi det ved Statens Forsømmelse har tabt Smag og Lyst og Kraft til Arbejde. Naar Staten opmuntrer Misspissige Handelsanlæg, og ved disse lykkelige Fremgang i Færstningen lokker mange Borgere til at gifte sig og reise en Familie; men disse Anlæg slaae feil, enten fordi de vare grundede paa falske Beregninger, eller fordi uformfæelige Tilfælde møde; og disse Familier styrtes i Armod: mon ikke Staten er forbunden til at sørge

for disse uden nogen deres Brode forarmede Borgere, og enten anvise dem andre Næringsveie, eller underholde dem af den offentlige Gævmildhed? — Vore Forsædte drinte menneskeligere om Mennesket, end vore Tidens speculative Hoveder. Disse vurderede Mennesket efter hvad det indbringer Statens Kasse; hine troede, at endog den forarmede Medborger — ligemeget om ved egen eller andres Feil forarmet, quoniam homines sumus — havde Krav paa offentlig Medlidenshed, og at hans endog for Staten usrugtbare Liv burde gøres ham saa taaleligt som mueligt.

Hr. Stiftamt. spørger: "ere disse 4re Poster: Huusvarelse, Varme og privat Gudstieneste ethvert Lem (i Hospitalet) nyttig og vigtig i Forhold til hvad de koster?" og mener at dette Spørgsmaal er naturligt, naar man ved at igiennemgaae Hospitalets Indtægter, bliver vaer, at naar disse Poster tilligemed Administrations-Omkostningerne fradrages, bliver af Indtægterne kun lidet over det Halve tilovers til Underholdning for de Fattige. Mig forekommer dette Spørgsmaal ikke mindre end naturligt. Thi om ogsaa Hr. Stiftamt. havde giennemgaaet Hospitalets Indtægter rigtigere, end de øvrige Directører have viist ham at han har gjort; hvem skal kunne disse Tinges Nytte og Vigtighed for ethvert enkelt Lem, uden dette enkelte Lem selv? Vil Hr. Stiftamt. f. Ex. paatage sig at bestemme den private Gudstienstes Nytte og Vigtighed for disse Folk efter sin Opdragelse, Tankemaade og Forsatning, eller bør den ikke bestemmes efter deres? Og naar man da kiender denne, saa kan man ikke tvivle paa, at jo en retfærdig Præst, som boer i Midten af Hospitalslemmerne, kan gjøre dem en Nytte, som ikke kan opveies med Penge, og større Nytte end naar han boer udenfor Hospitalet; endskjøndt deraf ikke følger, at jo Hospitalspræsten kan tillige være Præst ved en anden Menighed i samme Bye; men hvor Boelig er indrettet for ham i Hospitalet, bør den holdes veblige. Det samme gielder om Hospitalsforstanderen. Der kan findes blant disse Betiente, og er maaskee, især i den Tid da Lemmernes Spiisning fandt Sted, funden Harppier, som søgte en skiden Binding paa Armens Beskæftning. Men jeg har ogsaa kiendt Mand — og herved rinder mig min afdøde Ven Justitsraad Olrik i Helsingør i Tanker — som have sat en Vre i at være de Fattiges Beskiermer og Fader, at lase dem Kummerens og Alderens Byrder, at bære over med deres Svagheder og giøre dem deres Livs Nest saa behagelig som mueligt. Overalt staaer en Hospital-Forstanders Opsørsel og Omgang med Lemmerne under høiere Opsyn, og man kan bedre paasee om de mishandles af ham, end naar de ere adspredte i 100 Familier, hvoraf de fleeste efter den hos Almuen herkende Tankemaade, vilde ansee dem for Skumpelskud og Familjens Byrde; allerhelst naar de for 4 Sk. om Dagen skulde ikke allene føde og klæde dem, men ogsaa i Sygdoms Tilfælde sørge for deres Pleie og Opvarning. Disse Stiftelsers kierlige Hensigt vilde paa den Maade ganske forfeiles; ikke at tale om, at man ikke var saa sikker paa, at Almussen saldt paa de rette Subjecter, som man nu kan være, da de ere samlede i en offentlig Bygning.

Naar Hr. Stiftamt. troer "at det er en uryggelig Sandhed, som alle upartiske Mand, der have haft med Fattigvæsen at bestille, med ham vil sande, at den fordeeligste Maade for den Fattige og den mindst bekostelige for Staten at underholde ham paa, er at han, uden at rives ud af den Forbindelse han staaer i med Slægt og Venner, nyder Understøttelse i rede Penge"; saa vilde han maaskee blive overbevist om det Modsatte, i det mindste hvad den fordeeligste Maade for den Fattige angaaer (som vel allestider bliver Hovedsagen ved Hospitaler) ved at lase et lidet Skrift, som i Fjor erholdt Prisen for det af det Kongl. Videnskabers Societet i Odtingen udsatte Pritspørgsmaal: hvilket

ere de beqvemmelste og mindst kostbare Midler til at skaffe de syge Fattige i Kisthæderne den fornødne Hielp. Hvad som gielder om syge Fattige, gielder om alle Fattige som trænge til offentlig Hielp. Man har i nyere Tider meget roest Sygebesørgelses-Anstalter, hvorved de syge Fattige forbleve hos deres Venner og Slægtninge, og nødde der frie Lægedom og Læge, fremfor Hospitaler, fordi de Syge bleve af deres Venner og Slægtninge bedre opvartede og plejede, end af de haarde Opvartere i Hospitalerne. Men Forsk. af ovennævnte Skrift (Professor Secker i Erfurt) viser, at dette ifkun gielder om enkelte sjældne Tilfælde. "I fattige Familier, siger han, maa ethvert Medlem søge sin Næring og ingen kan bestandig sysselsætte sig med at pleje den Syge. Ofte mangler det paa alt hvad som udfodres til en god Pleie. De Fattige erindre sædvanlig ikke Lægens Forskrifter, og kan ingen Signatur læse; og der har jeg da seet, at de Syge fik ind Blyvand, Spanffluessalve, flygtig Salve og deslige Ting, at man seilede i Tid og Dosis o. s. v. Lægens største Opmærksomhed kan ikke afhjelpe dette Onde. Man bedrager ham endog, henter Medicin og sælger den til andre, som jeg ofte maae see, faster den hemmelig bort eller driver anden Misbrug. Mange Fattige have ogsaa ingen Slægtninge. Man maae og for alting ikke forestille sig, at der i den fattige, nedrere Folkelasse herskede almindeligen saameget Mennekelighed, at den Syge var bedst faren hos sine Slægtninge. Jeg maae daglig see, hvorledes Forældre med Flid stet behandle og forsømme deres syge Børn, disse deres syge Forældre, Vagt: falden den syge Vagtesfælde o. s. v. Ved Skriverspulten lader det sig ganske behagelig sige: man lade den fattige Syge i Sines Stueb, som bedre pleie og passe ham, end den Fremmede, som ingen Deel tager i ham. Maatte dog de Mennekevenner som tale saaledes, lære først at kiende Menneken i deres laveste Stand af Naaehed og kædelig Branghed! de vilde da tale anderledes. Uden min Erindring seer man nu, at alle hine aldeles umdgaelige Uleiligheder falde ganske bort ved en god Hospitalindretning. Ikke alle Opvartere i Hospitaler ere haarde Folk, og er de det, saa har man jo Frihed at bytte dem bort med bedre".

Hr. Stiftamt. indsaae letteligen, at om ogsaa dette hans første Forslag fandt Vedkommendes Bifald, saa vilde dog ved Jværsfartelsen deraf møde mange Vanskeligheder, naar Hospitalets Direction skulde fremdeles blive som den var. Han har derfor klogeligen tænkt paa at drage den hele Direction til sig, for især at faae Præsterne udelukte, som tilligemed Biskoppen udgjøre Pluraliteten i den nuværende Direction.

Dertil sigter hans andet P. M. under No. 2, som han har indgivet tilligemed det første. De Grunde han her anfører, hvorfor alle Directionens Dele burde ene gives ham, ligne meget Løvens ved det bekjendte Partage-Tractat i en æposifisk Fabel. Den første Deel, siger han, tilkommer mig som Stiftamtmand og første Director, den anden som Adelsmand der har have en juridisk Opdragelse, som gier mig skikket til publice Midlers Administration, da de Herrer Geistlige ikke have tvært andet end deres Catechismus; den tredje tilkommer mig som Proprietair og Godseier: hvo der rører mig ved den fjerde og de øvrige, skal søle Braadden af min skarpe Pen og min Persiflereregave. — Men for dog at trøste de Geistlige noget, overlader han dem det Behagelige ved Administrationen, som bestaaer i Almissekommernes Udnevnelse og Almisseens Uddelelse til de Trængende. Endskjønt, da denne Udnevnelse skal besterges af en Commission, som i enhver Kisthæd skal bestaae af Byefogden, de eligerede Mand og Sognepræsten, og denne Commissions Beslutninger desuden skal berøe paa Stiftamtmandens nærmere Approbation; saa seer man let, at de Geistliges Indflydelse, selv i Uddelingen, vilde blive meget ubetydelig, og saavel det Behagelige som Byr-

besulde i Administrationen ene og alene afhænge af Stiftamtmanden og Hans Undergøgne. Med alt dette nøgter jeg ikke, at jo nogle Puncter i dette Forslag fortienr Overretielle, fornemmelig hvad han erindrer om Obligationernes og de i Terminerne indkommende Penges større Sikkerhed end i en Direktørs private Børge; hvilkken Sag jeg ogsaa seer, at andre af Direktørerne have tænkt paa: ifigemaade at der burde ligesaa meget arbeides paa at forekomme Nød, som at lindre den, og at det første kunde skee ved af de Fattiges Midler at oprette Spinde- og Læs-skoler m. a. m.

Det tredie og sidste P. M. under No. 3 som er af samme Datum, som de 2de foregaaende og er indsendt til Cancelliet tilligemed dem, staar i aldeles ingen Forbindelse med de i disse giorte Forslag, og man seer ikke hvad det skal tiene til, uden maaffee ad captandam benevolentiam, d. e. til at vise Geistlighedens Nepotisme og Hr. Stiftamtmandens Civisme. Det angaaer Portnerationens Bortgivelse ved Hospitalet, som Pluraliteten i Direktionen havde givet til Biskoppens Rudst, men Hr. Stiftamtmand heller vilde unde en fattig Borgermand i Odense, som var Frisør. For Hospitalets Tjeneste var det vel meget ligegyldigt, om en Rudst blev Portner eller en Frisør; imidlertid har Hr. Stiftamtmand holdet denne Sag saa vigtig, at da en af Direktørerne havde udladt sig med, at han havde givet Bispens Rudst sit Stemme i Betragtning af de med Hospitalet forbundne Daarekister, til hvis Opvartning behøvedes en sær og stærk Mand, lader Hr. Stiftamtmand sin Frisør opmaale og meddele Cancelliet et lovformeligt Naalebrev paa ham. I det øvrige hersker i dette lille P. M. samme Primatsaand — jeg holder mig med Alid fra det forhadte Ord Adelsaand, for ikke at fornærme en heel Stand — som i de foregaaende. Han begierer at Cancelliet skal afgjøre, om Rettighed at kalde Portner tilkommer Stiftamtmanden som første Direktør, eller Biskoppen som anden Direktør, men første Præst, eller Direktionen; og om i dette sidste Tilfælde Pluraliteten skal være gjeldende d. e. om en Capellans eller Raadmands Vorum skal være af lige Vægt som en Stiftamtmands?

Man kunde vente, at disse til en total Omstøbelse af det hele hvenske Fattigvæsen sigtende Forslag vilde af Cancelliet, førend de der foretoges, blive sendte til Biskoppens og de øvrige Meddirektørs Erklaring; og det er vel ikke at tvivle, at Hr. Stiftamtmand jo har ventet det samme. Det skeede ogsaa ved Cancelliets P. M. af 27de Julii 1790. Hr. Biskop Bloch giennemgaaer ethvert af Hr. Stiftamtmands Forslage, Stykke for Stykke, og viser snart det Urigtige i hans Angivelser, snart det Falske i Slutninger, snart det Betenkelige i de foreslagne Forandringer: alt med en Skarphed og Alvorlighed, som Tingens Vigtighed og den af Hr. Stiftamtmand selv angivne Tone fortienr. Han har ogsaa indhentet de øvrige Meddirektørs Erklæring og tilsviet sin som Vielage, hvorpaa han beraaber sig ved en eller anden Punkt, som denne eller hiin, fornemmelig Stiftesprovsten Hr. Dr. Ancher, kan have udfærligere oplyst. Man kan af disse Erklæring drage en dobbelt Lærdom: 1) I Henseende til de Herrer geistlige Meddirektører, at den theologiske Opdragelse som Hr. Stiftamtmand bebrejder dem, ingenlunde hindrer Mand af sunde Organer at fatte Ting der henhøre til det almindelige borgerlige Liv og hvis Bedømmelse ikkun kræver Menneskeforstand cultivet ved Erfaring, tæd ligesaa skarpt og rigtigt et Sin, som Forretningsmanden med sin juridiske Opdragelse føder forskiellig Maade at bestue Tingene paa, som kan være god ved offentlige Tings Bestyrelse, for at sætte en Sag i desto klarere Lys og hindre eensidede Domme. 2) Af de verdslige Meddirektørs Erklæring, som er ubestemt og tilbageholden, lærer man, hvet

lidet man kan vente, at de civile og Stiftamtmanden subordinerede Embedsmænd vilde modsætte sig en dristig, forearibende og efter Forandringer lystende Stiftamtmands Planer, naar disse ikke bleve modererede af Mænd, som uden Afhængenhed af Stifrets første Embedsmand tør tale med Frimodighed og uden Demænskræft. — Forresten kan jeg ikke billige det i Hr. Biskoppens Erklæring, at han imod Stiftamtmanden beræber sig paa Friderich 2dens Fundats for Odense Hospital af 5te Martii 1572, som er saaledes clausuleret, at den tilholder alle efterkommende Konger i Danmark; at de deri ingen Forhindring eller Forandring gjøre, ikke heller tilføede nogen anden derudi at forandre, saafremt de dermed ikke imod demnem vilde oppvække Guds evige Rævn og Vrede; og at han troer, at dersom Stiftamtmanden havde lagt Mærke til denne Clausul, skulde han ikke dristet sig til at foreslaae Forandring med Hospitalets Administration. Dersom saadanne Clausuler skulde gielde, saa vilde vist nok Fundatorer og Testamentmagerer blive deres Lands Lovgivere (at jeg skal betiene mig af Hr. Assessor Falsens Udtryk) til evig Tid; hvilket man ikke kan tilstaae dem, om end disse Clausuler ere ledsagede med Forbandelses Formularer *). Saadanne Formularer maae forklares af hine Tidens fromme og religiøse Talebrug, og kunne umelig antages for at virke giennem Seculer; endskiønt jeg gjerne tilstaaer, at naar man endelig skal forsee sig i den ene Yderlighed, vil jeg efter min indviiduelle Tænkemaade heller, at man er for skrumpet i at holde Fundaternes Ord, end for letfindig i at overtræde dem: ikke for Forbandelsernes Skyld, men for den Tanke jeg staaer i om vore Forsædres modne Overlæg og store Mennekkedskab. Imidlertid kan unægtelig Tider og Sæder gjøre Forandringer nødvendige, og da maae man mere see paa Stiftelsens Aand end paa Stifterens Ord, og ikke lade sig lyse ved Forbandelser, som alt for ofte af Geistligheden ere misbrugte for at kunne blande sig i verdslige Anliggender.

Disse de øvrige Meddirektørers Erklæringer bleve atter af det R. D. Cancellie tilføiledet Hr. Stiftamtmanden Buchvald til hans Besvarelse. I denne Replik tager Hr. Stiftamtmanden Leilighed at udgyde sit fulde Pilekaager af Sarcasmer og vittige Indfald, især over Geistlighedens snevre og indskrænkede Tænkemaade, og dens Uduelighed til at forvalte Pengesager; ja han holder sig end ikke fra Personligheder. Imidlertid bliver man selv under denne frygtelige Forsvarsapparat en hemmelig Lyst vaer at trække sig i mange Stykker tilbage; men denne Retirade ligner Lovens hos Virgil, der fandt sig omringet af Jægere fra alle Sider, og hverken kunde overtale sig til at tage Flugten, ei heller formaade at slippe igiennem Mandskab og Pile:

Asper, acerbæ tuens, retro redit, & neqve terga
Ira dare aut virtus patitur, nec tendere contra,
Ille quidem hoc cupiens, potis est per tela virosque
Æn. IX. 794, 95.

*) Imidlertid har den samme Tænkemaade for ikke mange Aar siden hersket hos os i Consiſtorium. Naar en Universitets-Patron eller anden mægtig Mand fik Lyst at tilkjøbe eller tilbytte sig et Stykke af Universitetets Gods, som laae ham besejligt, derefterede man a tid, at Fundatjerne og Savsbrevene maae eftersees, om det questionerede Gods var fienket Universitetet under Tildel af Guds Forbandelse, isald det blev aſhændet derfra; og saasna t dette var Tilfældet, skænkede man Vedkommende dem med fra at paatænge deres Begiering; men hvor saadan Forbandelse ikke sandtes, var man ikke saa uvillig til at fore lige Anmodninger.

Bludselig tager denne Feide en for Læseren ubehagelig Vending. Thi i det Sted man havde ventet og ønsket, at see Resultatet af disse Debatter i en Kongl. Resolution, hvori, efterat begge Partiers Grunde og Modgrunde vare veiede, enten tienlige Forandringer med Hospitalets Administration og fattigvæsenets Indretning i Byen vare blevene trufne, eller den gamle Administration confirmeret, støder man først paa Requisitioner fra Stiftamtmanden til Bispen og Stiftsprovsten i Anledning af nogle af dem brugte Udtryk, som Hr. Stiftamt. udlegger som fornærmelige for sin Person, og da disse ikke tilveiebringe tilfredsstillende Svar, indgaaer han til Cancelliet med Begiering, at Bispen og Stiftsprovsten maatte paalægges at afgive deres nærmere Erklæring og Svar paa adskillige Spørgsmaale, som han i Anledning af deres brugte Udtryk opgiiver. Hvorpaa da følger Cancelliets P. M. af 22de Jan. 1791 af Indhold: "At da Cancelliet ikke agter paa ubeviste Beskyldninger eller stiklende Udtryk, naar disse enten i Erklæringer eller ved andre Leiligheder maatte indfyde imod nogen Kongens Embedsmand, hvoraf følger at Hr. Kammerherren i saa Tilfælde er aldeles betrygget, saa anseer man det ufornødent at paalægge Vedkommende at forklare sig nøiere i Henseende til de omhandlede Udtryk, hvilket ogsaa i sig selv vilde være inquisitorisk og blot lede til forhadte Injurie-Tvistigheder, ligesom Anke af dette Slags kvalificerer sig til privat Paatale". Tillige ønsker Cancelliet, at Hr. Stiftamt. ikkun vilde erklære sig over det Væsentlige i Sagen, som er det der hører til dette Collegiums Afgjørelse. — Med denne Cancellieskrivelse sluttes denne Samling, og Publikum lades i Uvisshed, om denne Strid har tilveiebragt nogen for det Almindelige nyttig Forandring, eller har endet sig med en Injurieproces imod Biskop og Stiftsprovst.

VIII.

Juridisk Embedsexamen.

a) Januarii Kvartal.

Latinsk Examens theoretiske Prøve.

Januarii 1794.

Den 20de.

Christianus de Gersdorff
Daniel Blechingberg

" " " " " "

Hand illaud.
Laudab.

Den 22de.

Johannes Petrus Neergaard
Ludovicus Holberg Schwarcken

" " " " " "

Laudab.
Laudab.

Latinsk Examens practiske Prøve.

Februarii 1794.

Den 8de.

Petrus Rosenstand Gøisse
Erasmus Jani Frost

" " " " " "

Laudab.
Laudab.

Johannes Petrus Neergaard

Laudab.

Danst Examens theoretiske Prøve.

Januarii 1794.

Den 24de.

Hans Bach

Beqvem.

Søren Sivertsen Lykke

Beqvem.

Jens Jørgen Neefs

Beqvem.

Joachim Christopher Holm

Cy Ubeqvem.

Den 25de.

Georg Christopher Elling

Cy Ubeqvem.

Alexander Schouw

Cy Ubeqvem.

Peter Christopher Wolner

Beqvem.

Johannes Henrich Næs

Beqvem.

Den 27de.

Hans Debes

Cy Ubeqvem.

Frederich Jensen Søbye

Cy Ubeqvem.

Lars Andresen

Cy Ubeqvem.

Søren Schouboe

Cy Ubeqvem.

Den 29de.

Jens Jørgensen Kaarsgaard

Cy Ubeqvem.

Lauris Matthiasen Boldt

Cy Ubeqvem.

Fructs Bertelsen Bondo

Beqvem.

Danst Examens practiske Prøve.

Februarii 1794.

Den 8de.

Andreas Sidings Langeland

Femmelig Vel.

Hans Bach

Vel.

Søren Sivertsen Lykke

Vel.

Jens Jørgen Neefs

Vel.

Peter Christopher Wolner

Vel.

Johannes Henrich Næs

Vel.

Frederich Jensen Søbye

Femmelig Vel.

Lars Andresen

Femmelig Vel.

Jens Jørgensen Kaarsgaard

Vel.

Lauris Matthiasen Boldt

Femmelig Vel.

b) April Quartal.

Latinst Examens theoretiske Prøve.

April 1794.

Den 9de.

Petrus Bangert

Laudab.

Albertus Albertsen

Haud illaud.

Jacobus Wiborg

Laudab.

Latinsk Examens practiske Prøve.

Martii 1794.

Den 2den.

Johannes Ludovicus Wilhelmus Krabbe
Albertus AlbertsenHand illand.
Laudab.

Dansk Examens theoretiske Prøve.

April 1794.

Den 15de.

Carl Grandjean
Jonas Reich
Hans Jacob Walsøe
Jacob HoppeBequem.
Bequem.
Cy Ubequem.
Bequem.

Den 16de.

Christen Steenum
Joachim Friderich Stabel
Andreas Landmark
Niogens NyeborgBequem.
Cy Ubequem.
Bequem.
Bequem.

Den 19de.

Johan Peder Niff
Peder Anthon Klagenberg
Peder Mogsfeldt
Andreas Gottlieb BergBequem.
Cy Ubequem.
Bequem.
Bequem.

Den 22de.

Werner Hierling
Christopher Gise
Johan Peder Lumb
Otto Christian GerslevCy Ubequem.
Bequem.
Cy Ubequem.
Bequem.

Den 25de.

Christian Ludvig Scheidt Hynning
Christian Høst Secher
Jens Almind
Thannis Peter BekkerBequem.
Cy Ubequem.
Cy Ubequem.
Cy Ubequem.

Den 26de.

Jens Fangel
Søren Egeberg
Christian Rahrs
Caspar Symons HornbeckCy Ubequem
Cy Ubequem
Cy Ubequem
Cy Ubequem

Danst Exomens practiske Prøve.

May 1791.

Den 2den.

Johan Michael Lassen	"	"	"	"	"	"	Bel.
Friderich C. v. Grammer	"	"	"	"	"	"	Femmelig Bel.
Løger Rougtved	"	"	"	"	"	"	Femmelig Bel.
Carl Grandjean	"	"	"	"	"	"	Bel.
Jacob Hoppe	"	"	"	"	"	"	Bel.
Christen Steenum	"	"	"	"	"	"	Femmelig Bel.
Johan Peder Rist	"	"	"	"	"	"	Bel.
Berner Hierling	"	"	"	"	"	"	Bel.

Den 5te.

Jonas Reich	"	"	"	"	"	"	Bel.
Hans Jacob Walsøe	"	"	"	"	"	"	Femmelig Bel.
Andreas Landmark	"	"	"	"	"	"	Bel.
Nogens Nyeborg	"	"	"	"	"	"	Bel.
Peter Møksfeldt	"	"	"	"	"	"	Bel.
Otto Christian Ferølev	"	"	"	"	"	"	Femmelig Bel.
Thannis Peter Vekker	"	"	"	"	"	"	Femmelig Bel.
Søren Egeberg	"	"	"	"	"	"	Femmelig Bel.
Caspar Gymoës Hornbech	"	"	"	"	"	"	Femmelig Bel.

Trykfeil i første Hæfte.

Side 47. R. 9. 150 Rdk. læs: 50 Rdk.